

Amnesty press

NR 2
2023

JUSTYNA WYDRZYŃSKA

**Polen: Dömd
för abortpiller**

SIDAN 24

PER ANGER-PRISTAGARE

**Malú från Mexiko
belönad för arbete
mot femicid**

SIDAN 40

*Det finns ryssar som gör motstånd
mot kriget. En av dem är konstnären
Aleksandra "Sasja" Skotjilenko som suttit
häktad i S:t Petersburg i över ett år.*

SIDAN 30

FARLIG DRÖM

*"Sasjas" teckningar om sin
nuvarande vardag ställdes ut i
Moskva men polisen ingrep.*

Ett riskfyllt yrke

Den 3 maj firas varje år pressfrihetens dag. Priser delas ut till journalister och fängslade eller mördade journalister uppmärksammas. FN-organet Unesco valde i år att ge sitt pris till tre iranska journalister; *Niloofar Hamed*, *Elaheh Mohammadi* och *Narges Mohammadi*. Den sistnämnda är journalist och människorättsförfvarare som tidigare fått bland annat svenska regeringens Per Anger-pris (2011) och vid flera tillfällen har fängslats i Iran. Nu avtjänar hon ett fängelsestraff på 16 år.

Niloofar Hamed och Elaheh Mohammadi, som också fick pris av svenska Reportrar utan gränser den 3 maj, spelade en viktig roll i Iran i september 2022 när de i sina tidningar rapporterade om *Jina (Mahsa) Aminis* död sedan hon gripits av moralpolisen. Hennes död ledde till de mest omfattande protesterna i Iran på många år.

Niloofar Hamed och Elaheh Mohammadi greps i september 2022 och vid pressläggningen av Amnesty Press rapporteras att en rättegång bakom stängda dörrar är nära förestående hos Revolutionsgardet i Teheran. De har anklagats för att vara utländska agenter vilket gör att de hotas av dödsstraff.

Varje år presenterar Reportrar utan gränser den 3 maj sitt pressfrihetsindex och Iran hamnade där på plats 177 av 180 länder. Endast Vietnam, Kina och Nordkorea anses sämre på pressfrihet. Totalt beräknas

ULF B
ANDERSSON

Chefredaktör

FOTO: SANDRA JOHNSON

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: Ulf B Andersson, redaktör, ansvarig utgivare. Malin Engman (layout), Lisa Olsson (sociala medier). GRAFISK FORM/AD: A4/Lotta Lundin. REPRO: A4/Lotta Lundin. ADDRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm. TELEFON: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01. E-POST: ap@amnesty.se HEMSIDA: amnestypress.se SVENSKA SEKTIONEN: Plusgiro 900072-0, bankgiro 900-0720.

PRENUMERATION: 200 kr. TRYCKERI: V-TAB AB, Vimmerby, 2023. PRESSLÄGGNING: 29 maj 2023. Ut kommer med fyra nummer 2023. MANUSSTOPP 3/2023: 21 augusti 2023 HOS LÄSARNA: 22 september 2023. ISSN: 0284-7108. Detta nummer trycks i 73 403 exemplar. ANNONSER: annonser@amnesty.se OMSLAG: Aleksandra Skotjilenko/Privat

533 journalister sitta fängslade runt om i världen.

Det har blivit farligare att vara journalist konstaterade Reportrar utan gränser vid årsskiftet i sin årliga sammanställning av våld och övergrepp mot journalister. Under 2022 ökade antalet dödade journalister till 57. Kriget i Ukraina bidrog till ökningen men 60 procent av journalisterna miste livet i länder där det anses vara fred. Mexiko är ett av de farligaste länderna med elva dödade journalister under förra året.

Straffriheten för att döda journalister är ett problem i en rad länder. Den 11 maj 2022 dödades den kända palestinsk-amerikanska journalisten *Shireen Abu Akleh* av israeliska soldater på Västbanken. Enligt Committee to Protect Journalists, CPJ, har minst 20 journalister dödats av den israeliska armén under de senaste 22 åren. Inte i ett enda fall har någon ställts till svars.

detta nummer berättar vi om Filippinerna, där journalister under *Rodrigo Dutertes* styre 2016-2022 fick uppleva en presidentmakt som såg journalistkåren som en fiende. Vi möter *Roy Mabasa*, vars bror blev den första journalisten som mördades efter maktskiftet.

ÅREN EFTER DUTERTE

8 I Filippinerna finns nu hopp om bättre tider för journalister.

GRANSKNING AV AMNESTY

20 Nu har externa utredningar presenterats efter Amnestys pressmeddelande om Ukrainakriget.

ABORTFRÅGAN OCH VALET

24 I Polen ska val hållas under hösten. Abortfrågan väntas bli en het fråga.

DESSUTOM

6

GODA NYHETER

Samvetsfången *Leila de Lima* friad på en punkt.

18

NU

Förra året ökade avrättningar kraftigt.

44

SÅ GICK DET SEN

Misstänkt för folkmord greps

I HÄKTET. Konstnären "Sasja" tecknar sin vardag.

KRIGSMOTSTÅNDARE LEVER FARLIGT

30 I Ryssland hotas de som protesterar mot kriget av långa fängelsestraff.

BELÖNAD FÖR ARBETE MOT FEMICID

40 *Malú García Andrade* fick årets Per Anger-pris.

FOTO: VERA HAGBLOM

SOLIDARITET MED FÅNGARNA I BELARUS

DEN 21 MAJ VAR DET den "Internationella dagen för solidaritet med samvetsfångar i Belarus". I en rad städer; däribland Vilnius, New York, London, Kiev, Prag och Zürich samlades människor för att påminna om alla de som har fängslats i Belarus sedan protesterna i samband med valet i augusti 2020 slogs ned. Vid valet förklarade sig president **Aleksandr Lukasjenko** som segrare men anklagades för valfusk.

På Rynek Główny, det stora torget i Kraków i södra Polen, lästes namnen upp på 1 483 personer som av politiska skäl har fängslats. I Belarus fortsätter rättegångar, som beskrivs som skådeprocesser, mot oppositionella och människorättsaktivister.

Den 3 mars dömdes **Ales Bialiatski** till tio års fängelse. Han är grundare av människorättsorganisationen Vjasna och fick 2022 Nobels fredspris. Den 21 maj publicerade PEN International ett brev där 103 tidigare Nobelpristagare uttryckte solidaritet med samvetsfångar i Belarus och krävde att Ales Bialiatski och andra fängslade medlemmar av Vjasna; **Marfa Rabkova**, **Valiantsin Stefanovitj**, **Uladzimir Labkovich**, **Leaid Sudalenka** och **Andrey Chapiuk**, ska frigges.

ULF B ANDERSSON

FOTO: BEATA ZAWRZEL/NURPHOTO/SHUTTERSTOCK/TT

OFFENTLIG URSÄKT

MEXIKO. Den 28 februari kom åklagarmyndigheten i delstaten Mexiko med en tidigare uppskjuten offentlig ursäkt. Ursäkten riktas till mödrar, döttrar och släktingar till offren för femicid och försvinnanden i delstaten.

Amnesty konstaterade i september 2021 i rapporten "Justice on Trial" att utredningar om mord på flickor och kvinnor i delstaten Mexiko bedrivs på ett systematiskt bristfälligt vis. Konsekvensen har blivit en utbredd straffrihet, där förövarna många gånger går fria, samtidigt som kvinnor och flickor fortsätter att mördas.

Den offentliga ursäkten är ett stort steg, konstaterade Amnesty, men bara en del för att nå tillgång till rättvisa och skadestånd till offren och deras mödrar. IIII

FEMICID SKA UTREDAS

MEXIKO. Amnesty har lyft fram **Karla Pontigos** öde i sitt arbete mot femicid i Mexiko. I Sverige samlades över 8 000 namn in. 22-åriga Karla Pontigo mördades 28 oktober 2012 i delstaten San Luis Potosí. Brottsutredningen hade en rad allvarliga brister men i november 2019 beslutade Högsta domstolen i Mexiko att Karla Pontigos död måste utredas utifrån ett genusperspektiv då en tänkbar anledning till att hon dödades kan vara att hon är kvinna, så kallat femicid. Högsta domstolen beslutade också att de myndigheter som varit försumliga i fallet ska utredas, samt att familjen ska få full kompensation.

Karla Pontigo

FOTO: AMNESTY SPANIEN

Amnesty har uppmanat åklagarmyndigheten i San Luis Potosí att skapa en specialavdelning för utredning av femicid. Den 13 januari meddelades att en sådan ska inrättas och Amnesty ser detta som ett viktigt steg för sanning, rättvisa och skadestånd till familjerna. IIII

Frikänd efter sex år

FILIPPINERNA. Den 12 maj beslöt en domstol i Muntinlupa City, söder om Manila, att frikänna den tidigare senatoren **Leila de Lima** från anklagelserna om att hon som justitieminister skulle ha tagit emot pengar från narkotikahandel. Hon blev dock inte frigiven då det fortfarande återstår en åtalspunkt av ursprungliga tre och hon har i sex år förvägrats frigivning mot borgen.

Domstolsförhandlingen hölls bakom stängda dörrar och utanför domstolen hade ett 50-tal anhängare till Leila de Lima samlats och ropade "Frige Leila nu" och "Släng de falska bevisen i soptunnan".

Amnesty International uppmanade myndigheterna i Filippinerna att ogilla även det återstående åtalet och släppa henne fri i väntan på den rättegången.

– Det partiella frikännandet av samvetsfången och människorättsförsvararen Leila de Lima kommer efter allt för lång tid, sade **Montse Ferrer**, tillförordnad biträdande utredningschef på Amnesty. Hon borde inte ha suttit i fängelse en enda dag och nu måste hon få skadestånd för de människorättskränkningar hon har utsatts för.

Sedan Leila de Lima greps

FRIKÄND. "Fantastiskt", ropar ex-senator **Leila de Lima** när hon lämnar rättsalen efter att ha blivit friad på en åtalspunkt.

FOTO: FRANCIS R MALASIG/EPA/TT

i februari 2017 har Amnesty och många andra grupper i civilsamhället hävdade att åtalspunkterna mot henne är uppdiaktade och har sin grund i hennes arbete för mänskliga rättigheter.

Leila de Lima är en välkänd liberal politiker och människorättsadvokat i Filippinerna. År 2008 utnämndes hon till ordförande för landets Kommission för mänskliga rättigheter, som sedan 1987 ska vara ett oberoende organ för att granska alla former av kränkningar av medborgerliga och politiska rättigheter.

Rodrigo Duterte var då borgmästare i Davao City på Mindanao och Leila de Lima började granska borgmästarens inbland-

ning och stöd till de dödspatruller som anklagades för utomrättsliga avrättningar av omkring 1 000 personer.

Leila de Lima blev justitieminister 2010–2015 när **Benigno Aquino III** var president och valdes som senator 2016. Duterte var president 2016–2022 och Leila de Lima blev en av hans främsta kritiker när han förklarade att narkotikan skulle bekämpas genom utomrättsliga avrättningar av misstänkta personer.

– Det är ingen tvekan om att presidenten är en mördare och en sociopatisk seriemördare, skrev hon på Facebook.

President Duterte svarade med påståenden om sena-

torns sexliv och anklagelser om att hon som justitieminister hade lett ett nätverk för narkotikahandel tillsammans med dömda kriminella i landet största fängelse. I februari 2017 kom poliser i skottsäkra västar och grep Leila de Lima i senaten.

Hon har sedan dess suttit i fängslad.

Duterte utreds av ICC, Internationella brottmålsdomstolen, i Haag för utomrättsliga avrättningar i Davao City och senare i hela landet när han var president. Det faktum att Filippinerna lämnade ICC 17 mars 2019 påverkar inte utredningen.

ULF B ANDERSSON

DÖDSSTRAFFET BEGRÄNSAS

MALAYSIA. År 2018 infördes ett moratorium för avrättningar i Malaysia och arbetet med att reformera landets straffsystem fortsätter. I april röstade de bägge kamrarna i parlamentet ja till ett förslag om att i fortsättningen ska dödsstraff bara kunna utdömas för de allvarigaste brotten och inte längre vara obligatoriskt för elva brott, som mord, narkotikasmuggling, förräderi, människorov och terrorhandlingar. Istället ska domstolarna kunna utdöma max 40 års fängelse. Lagförslaget måste godkännas av kungen innan det börjar gälla.

Även om inga avrättningar

verkställts på fem år har dödsdomar fortsatt att avkunnas. Det finns nu 1 340 fångar som är dömda till döden, varav en tredjedel är utländska medborgare. Alla dödsdömda ges nu möjlighet att överklaga sin dom.

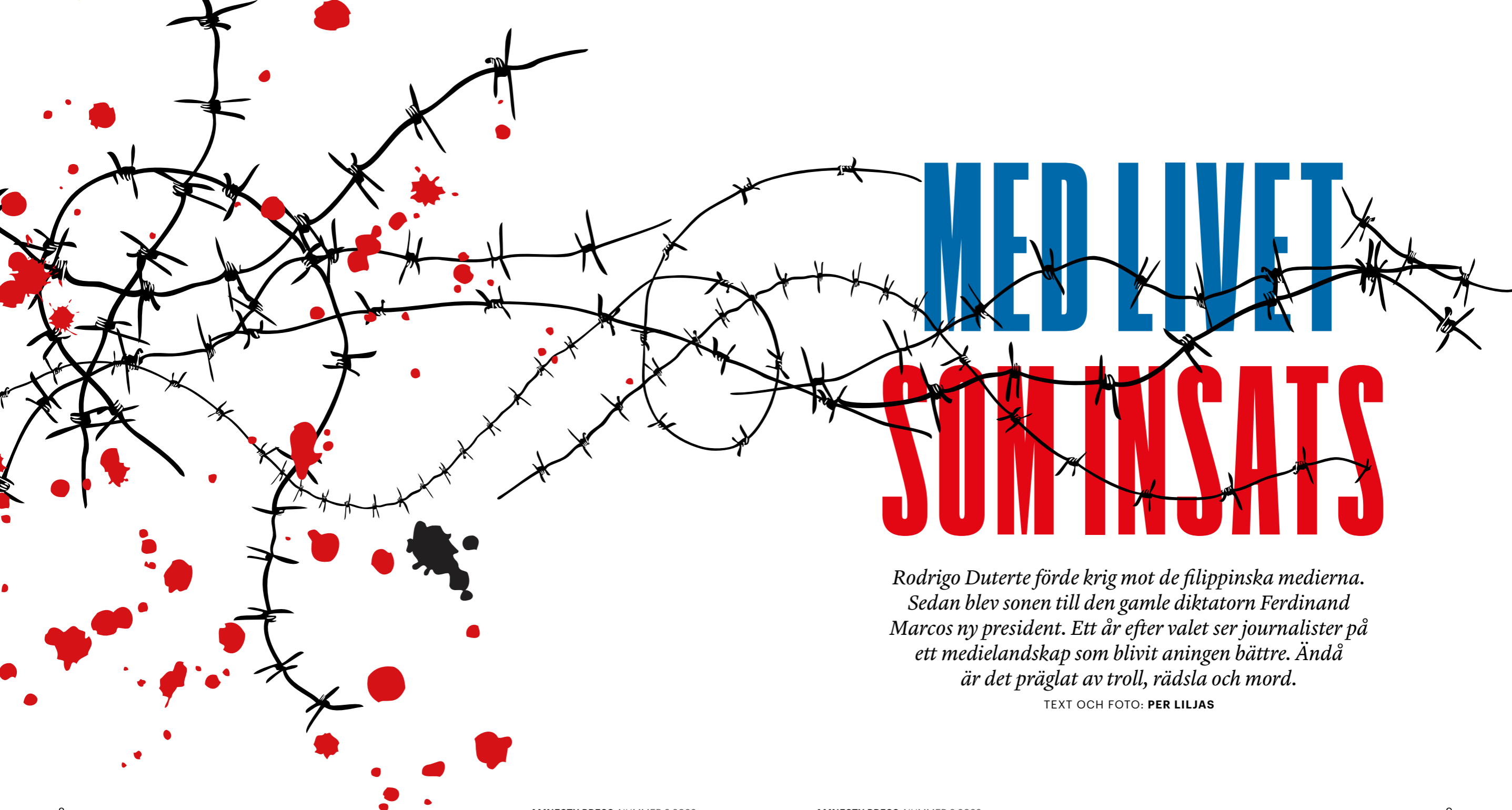
Katrina Jorene Maliamauv

Inför parlamentets beslut välkomnade **Katrina Jorene Maliamauv**, chef för Amnesty Malaysia, lagförslaget som ett första steg mot att Malaysia en gång för alla helt ska avskaffa dödsstraffet. IIII

FOTO: SKÄRMDUMP FRÅN YOUTUBE

”Viktig signal.”

Agnès Callamard, Amnestys generalsekretär, välkomnade beskedet att ICC den 17 mars hade utfärdat en arresteringsorder mot Rysslands president **Vladimir Putin** och landets barnrättskommissionär **Maria Lvova-Belova** för krigsbrott i Ukraina.

MED LIVET SOM INSATS

Rodrigo Duterte förde krig mot de filippinska medierna. Sedan blev sonen till den gamle diktatorn Ferdinand Marcos ny president. Ett år efter valet ser journalister på ett medielandskap som blivit aningen bättre. Ändå är det präglad av troll, rädsla och mord.

TEXT OCH FOTO: PER LILJAS

FILIPPINERNA

HUVUDSTAD:
Manila

POLITIK: Spansk koloni till 1898. USA styrde fram till 1946. Ferdinand Marcos vann 1965 presidentvalet och 1972 utfärdade han undantagstillstånd. 1986 tvingades Marcos avgå i en mäktig folkelig icke-våldsprotest och flögs av USA till exil på Hawaii. 2016 valdes Rodrigo Duterte till president. Tusentals personer avrättades utomrättsligt i Dutertes krig mot narkotikan. Vid valet 2022 vann sonen till Ferdinand Marcos, Ferdinand "Bongbong" Marcos Jr. presidentvalet medan Dutertes dotter, Sara Duterte, blev vicepresident.

YTA: 298 170 km² (Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING: 109 miljoner.

FRISPRÅKIG. Percy Mabasa hade en radioshow där han var kritisk mot makthavare.

FOTO: SKÄRMDUMP/FACEBOOK

Den sista gången Roy Mabasa träffade sin bror Percy gav denne ett sorgset intryck. Långt ifrån den festliga prick han brukade vara. Inga skämt, inga leenden. Ändå omgiven av människor. De skulle fira Roys födelsedag, men som vanligt drogs folk till brodern. Radiopersonligheten. Regimkritikern. Sittande i ett hörn.

– Jag var för uppspelt för att prata politik, säger Roy Mabasa. Men Percy satt där och diskuterade vart det hela skulle leda.

Det var den 19 september 2022. Filippinerna höll fortfarande på att smälta landets presidentval den 9 maj. Efter sex år med Rodrigo Duterte, då pressfrihet och mänskliga rättigheter satts ur spel mer grundligt än på länge, hade landet valt en ny ledare. Men det var inte juristen och rättsaktivisten Leni Robredo som vann, utan sonen till en tidigare diktator, Ferdinand "Bongbong" Marcos Jr.

Landets liberaler höll andan.

Med några undantag. Som Percy Mabasa, eller Percy Lapid som han kallade sig. Han gjorde vad han alltid gjorde – lät käften gå mot korrupta makthavare på sin dagliga show Lapid Fire. Och tiotusentals lyssnade. Klockan åtta på kvällen ett par veckor efter broderns födelsedagsträff var Percy som vanligt på väg till sin studio i en välbärgad del av södra Manila. Då körde en motorcykel med två män upp bredvid hans bil. Passageraren höjde en pistol.

Roy, som också är journalist, höll på att bevaka en gala för sin tidning och kände inte hur det burred i hans ficka. Men snart nog såg han det missade samtalet. Han

anlände till brottsplatsen som i ett töcken. Vägen var avspärrad. Broderns kropp var redan på bårhuset. Roy fick en déjà vu.

– Det var som att jag redan sett det och inte ville se det igen. Percy hade alltid skratat bort alla hot. Men jag hade förberett mig så länge på att något sådant här skulle kunna hända.

Mordet på Percy Mabasa har väckt stor uppmärksamhet då han var en populär profil och för att dådet var så fräckt. Men inte minst för att det var ett av de första journalistmorden under Ferdinand Marcos Jrs tid som president. Hans föregångare Rodrigo Duterte hade gjort sig känd för att föra krig mot medierna. Genom svartmålningar och rättsfall, trollarméer och desinformation. Genom tv-sända tal där han sade att journalister som dödas förmodligen är skyldiga till något. Många har därför undrat hur tiden ska bli under Marcos Jr, vars pappa Ferdinand Marcos stängde ned alla medier – bland annat sju tevestationer och sexton nationella dagstidningar – som inte ägdes av hans allierade.

Jonathan de Santos, ordförande på National Union of Journalists in the Philippines, NUJP, slätar ut sina byxor. På andra sidan fönstret är det klabbigt fastän solen gått ned. Men kaféet är svalt, på gränsen till kallt. ▶

OROLIG. Roy Mabasa var inte förvånad över att brodern Percy mördades då hans frispråkighet var utmanande.

MINNEN FRÅN FÖRR.
Percy, till vänster och Roy någon gång på 1970-talet.

RÄDSLAN. Jonathan de Santos från journalistförbundet NUJP beskriver rädslan bland journalister när Rodrigo Duterte var president.

► – Vi är många som har varit rädda de senaste åren, säger han. Det har alltid funnits en spänning mellan palatset och medierna. Men också en tyst överenskommelse. Duterte ändrade allt. Hans ord signalerade att det var okej att attackera journalister. Det fick somliga att sluta rapportera om politik, andra att lämna yrket helt.

Filippinsk press har ett stolt förflutet. Den blomstrade på 1960-talet och kallades "Asiens friaste". Sedan följde 14 mörka år under undantagstillståndet som Ferdinand Marcos utlyste 1972. 1986 störtades han och hjälptes till exil av USA. Ytterligare en gyllene tid inleddes för medierna. Tevekanalen ABS-

CBN, tidningen The Philippine Inquirer och nättidningen Rappler är exempel på medier som vuxit fram till att bli förebilder i regionen. Samtidigt har farorna hela tiden funnits där. På många håll konkurrerar rättsstaten med politiska klaner, organiserade brottsnätverk och gerillarörelser. Sedan 1986 har 197 journalister mördats i landet, enligt NUJP. Det är nästan sex mord om året.

Ändå hade journalistkåren aldrig upplevt någon utmaning som under Dutertes presidentperiod. Inte för att fler journalister mördades under hans styre, men för att attackerna kom direkt från presidentpalatset. Efter att Duterte inlett ett "krig mot knarket" dödade polis och maskerade pistolmän över 12 000 sluminvånare, enligt Human Rights Watch, för deras påstådda roll i knarkhandeln. Internationella utredare

hävdar att det verkliga antalet var mer än det dubbla. Kropparna hittades ofta med en kartong där det stod "knarkhandlare", och handlederna bar spår av att ha varit ihopbundna. De som hade problem med situationen kritiserades skoningslöst. Vare sig det var media, världsledare eller kyrkan. Ibland kastade presidenten vilda anklagelser omkring sig.

– Det blev omöjligt att rapportera som vanligt, säger Jonathan de Santos. Hur balanserar man två sidor mot varandra när den ena så uppenbart ljuger?

Under samma tid exploderade även desinformationen på sociala medier. Nättidningen Rappler gjorde det till sitt uppdrag att dokumentera hur det fungerade. De fann att ett par myndigheter var knutpunkter för hur information spreds på nätet. Där fanns

VÄLSIGNELSE. Urnor med kvarlevor av offer för president Rodrigo Dutertes utomrättsliga avrättningar under kriget mot narkotikan överlämnas i Quezon City till anhöriga 28 september 2022. Ett program har skapats för att de mördade ska kunna begravas.

FOTO: AARON FAVILA/AP/TT

bland annat ett centrum för att motverka kommunism – en verklig angelägenhet i Filippinerna, eftersom det fortfarande finns kommunistiska gerillarörelser i landet, men att "rödsmeta" har också blivit ett vapen för att misstänkliggöra meningsmotståndare. Administrationen anställde även ett antal influencers som under sin väg till kändis-skap spridit missvisande information.

Men det fanns också utländska aktörer. Propagandaföretaget Cambridge Analytica var aktiva i landet redan under Dutertes valkampanj 2016, då kriminalitet och narkotika seglade upp i topp av folks medvetande.

– Filippinerna var en idealisk måltavla, säger Christopher Wylie, en visselblåsare från företaget, i en ny bok av Rapplers grundare Maria Ressa (som kom på svenska i april under titeln "Konsten att bekämpa en diktator").

Christopher Wylie syftar på landets korruption och extremt breda uppkoppling på sociala medier. Inget annat land har lika stor andel av befolkningen på Facebook, och endast USA har fler falska konton.

+ RAPPLER

I JANUARI 2012 STARTADE nättidningen Rappler med Maria Ressa som en av grundarna. Under Rodrigo Dutertes presidentperiod 2016–2022 blev Rappler utsatt för en rad rättsliga processer som sågs som ett försök att tysta en kritisk röst. Maria Ressa delade 2021 Nobels fredspris med Dmitrij Muratov från ryska Novaja Gazeta för "sina insatser att skydda yttrandefrihet, som är en förutsättning för demokrati och varaktig fred".

FOTO: WIKIPEDIA/PHILIPPINE DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIR

FERDINAND MARCOS JR

Son till Filippinernas diktator **Ferdinand Marcos**, som styrde med undantagslagar 1972–1986. Sonen var guvernör i Ilocos Norte från 1983 men flydde med resten av familjen 1986 till Hawaii. Efter faderns död 1989 återvände han och återupptog en politisk karriär. Han vann en storeseger i presidentvalet 2022, med **Sara Duterte**, dotter till avgående presidenten **Rodrigo Duterte**, som vicepresidentkandidat.

– Du kan experimentera med metoder och tekniker här som du inte skulle kunna göra i Väst, konstaterar han. Och om det inte fungerar spelar det ingen roll, för du kommer inte att åka fast.

För sina avslöjanden, och sin kamp mot Facebook, tilldelades Maria Ressa Nobels fredspris 2021. Men ansträngningarna fick också trollden att rikta sina sikten mot Rappler. Snart gjorde även staten det. Hon arresterades och åtalades för totalt åtta brott, bland annat skattesmitning och förtal. Många såg det som ett sätt att använda lagen som vapen. Ingenting nytt, säger universitetslektorn **Danilo Arana Arao** på Diliman-universitetet:

– Att Filippinerna skulle ha Asiens bästa pressfrihet är överdrivet. Pressfriheten är garanterad under konstitutionen, men förtalslagar har använts mot kritiker sedan kolonialtiden. Och domare kan anklaga reportrar som inte uppger sina källor för domstolstrots.

Medierna drabbades snart igen. Den 5 maj 2020 nekade myndigheterna att ge ny sändningslicens till den största tevekanalen, ABS-CBN. (Amnesty Press har pratat med anställda på både Rappler och ABS-CBN men ingen vill vara med i den här artikeln.)

Våren 2020 var pandemin redan i full gång, och Filippinerna var ett av de mest instängda länderna i världen. För Percy Mabasa innebar det stegrade lyssnarsiffror.

– Han slog mot Duterte från höger och vänster nästan varje dag, säger brodern Roy.

En gång hade Percy och Roy varit radarpar. De var tonåringar, och pappan **Marcelo**, som själv varit radiostjärna innan undantagstillståndet 1972, gav dem spelrum på sin station.

– Han sade till oss att ”ni kan kritisera vem som helst förutom nummer ett”. Jag följde alltid vad han sade, berättar Roy. Men Percy bara log. Jag tyckte han var oförsiktig, och blev irriterad på honom. Men han var övertygad om att journalistik kunde hjälpa till att förmedla frihet.

Vid presidentvalet 2022 var det många som tystnade. Presidentkandidaten Ferdinand Marcos Jr nobbade etablerade medier helt. Istället byggde han en kampanj på

sociala medier som till stor del överlappade med Dutertes nätverk. Den avgående presidenten hade sett till att den äldre Ferdinand Marcos fick begravas på ”hjältarnas kyrkogård” i Manila. Nu var budskapet att allt hade varit bättre under pappans styre.

Till och med utländska medier övervägde självcensur. En läcka visade att styret på CNN:s lokala kontor försökt få sina reportrar att sluta kalla pappa Marcos ”diktator”. Men reportrarna stod emot. För dem och andra blev valet en samlande tid.

– Det byggdes upp som en ödesstund för demokratin, säger fackordföranden Jonathan de Santos. Sedan vann Marcos Jr. Det raserade fiktionen om att journalister går runt opåverkade av samhället. Det var väldigt emotionellt. Många blev deprimerade och började dricka.

Amnesty Press når **Regine Cabato** i Belgien. Hon är Washington Posts korrespondent i Filippinerna, men har inte satt en fot i landet på snart ett år. Näthatet kring presidentvalet blev för mycket.

– Attacker är något man får vänta sig, säger hon, och tillägger torrt: men det var ett bra tillfälle att acceptera ett forskningsstipendium.

Regine Cabato skrev reportage inifrån en trollfabrik 2019 och känner till deras operationer väl:

– De vet precis hur de ska föra sig på sociala medier för att inte få sina inlägg censurerade.

De första månaderna följde trollden henne till och med till Oxford.

– De låtsades vara någon annan och

SISTA VILAN. Den 9 oktober begravdes den mördade journalisten **Percy Mabasa** i Manila Memorial Park.

FOTO: GETTY IMAGES

➤ skrev till min familj att jag dött i Storbritannien, berättar hon.

Pressfriheten har blivit bättre under Marcos Jr. I Reportrar utan gränser pressfrihetsranking, publicerad 3 maj, klättrade Filippinerna 15 platser, till plats 132 av 180. I december 2022 lade en senator, *Risa Hon-tiveros*, fram ett lagförslag om att avkriminalisera förtal.

– Lagen gör att journalister inte kan utföra sin plikt optimalt som fjärde statsmakt, om de stäms till rädsla, skriver hon till Amnesty Press.

Politisk manipulation på nätet är däremot en spridd verklighet som ingen verkar göra något åt. Dålig utbildning är en anled-

ning till att den lyckas så väl, säger universitetslektorn *Danilo Arana Arao*:

– I Filippinerna är utbildning mer ett privilegium än en rättighet. Det finns inget kritiskt tänkande. Om ett inlägg har många klick måste det vara sanningen.

En väg framåt är att återvinna allmänhetens förtroende, säger *Regine Cabato*:

– Vi måste rapportera mer om det som är betydelsefullt i folks liv, inte bara om det som riskerar att dela upp dem. Vi behöver fler journalister från andra bakgrunder. Och vi behöver bli bättre på att förklara för allmänheten vad vår uppgift är.

Hon anser också att journalister måste bli bättre på att publicera på sociala medier:

SAKNAD. Roy Mabasa vill fortsätta sin brors gärning.

vägrade Roy polisbeskydd, eftersom den huvudmisstänkte bakom mordet, *Gerald Bantag*, var chef för fängelsemyndigheten.

– Hur skulle jag kunna lita på beskydd från staten när det var personer därifrån som utträttat mordet?

Polisen har nystat fram att Gerald Bantag drev ett brottnätverk innanför fängelsemurarna. Roy Mabasa är däremot inte övertygad om att spåret tar slut där. Bantag var ändå en av Dutertes gunstlingar, säger han, och det var Duterte, inte Bantag, som oftast var fokus i Percy Mabasas rapportering.

– Jag misstänker att det fanns andra bakom Bantag, säger han. Hela vägen upp till toppen.

Gerald Bantag gömmer sig någonstans och utan honom finns risken att mordet blir ytterligare ett i raden av olösta mord på journalister. Ändå är Roy Mabasa nöjd med utvecklingen. Fängelsemyndigheten har reformerats och president Marcos har utsett en politisk motståndare till ny chef.

– Hittills har Marcos hanterat det bra, säger Roy Mabasa.

För honom själv är pensionstiden inte längre densamma som förr. Rättvisa för brodern är det viktigaste. Det, och att föra hans arv vidare. Ett tag försökte Roy Mabasa återstarta radioshowen, *Lapid Fire*, men blackouterna tvingade honom att sluta. Andra har däremot inspirerats att börja blogga.

– Folk längtar efter hans röst. Han var hård och sarkastisk och nådde fram med det han sade. Då han levde kunde jag inte lyssna på honom. Men nu förstår jag att han hade rätt, konstaterar Roy Mabasa.

Han börjar berätta om ett problem med militären som han skulle vilja göra ett radioinslag om. Jag frågar om han inte är rädd och han skakar på huvudet:

– Nej, inte längre. IIII

FOTO: WIKIPEDIA BUREAU OF CORRECTIONS

+ GERALD BANTAG

HAN BÖRJADE sin karriär som fångvaktare efter avslutad polisutbildning 1996. I september 2019 utsåg president *Rodrigo Duterte* honom till chef inom den filippinska fängelsemyndigheten. Efter mordet på *Percy Mabasa*, som hade kritiserat honom, suspenderades han och har sedan gått under jorden.

DÖDSDÖMD I 45 ÅR – FÅR NY RÄTTEGÅNG

JAPAN. Den 13 mars beslöt en domstol i Japans huvudstad Tokyo att 87-åriga **Hakamada Iwao** ska få en ny rättegång. Han dömdes 1968 till döden för flera mord. Efter 20 dagars förhör erkände han brottet.

– Domen baserades på ett framtvingat erkännande, sade **Hideaki Nakagawa**, chef för Amnesty Japan. Det finns också allvarliga tvivel på de andra bevisen under rättegången och

Hakamada Iwao har i över 50 år förvägrats rätten till en rättvis rättegång.

I mars 2014 släpptes Hakamada Iwao från fängelse men dödsdomen har kvarstått. I Japan är avrättningar omgärdade av hemlighetsmakeri. Den dödsdömda underrättas samma morgon och anhöriga får besked först efteråt.

Under 2022 avrättades en person i Japan. Totalt finns 116 dödsdömda fångar. IIII

”Pandemin är över”

Den 5 maj förklarade WHO, Världshälsoorganisationen, att covid-19-pandemin inte längre är ett internationellt hälsoshot. Nära sju miljoner dödsfall kopplat till covid-19 har rapporterats till WHO. Mörkertalet är dock stort och den verkliga dödssiffran beräknas vara över 20 miljoner.

”JACK” ÖVERLEVDE MORDFÖRSÖK

LAOS. – De laotiska myndigheterna måste skyndsamt genomföra en oberoende och opartisk utredning om den skamlösa skjutningen av en ung aktivist som vågat tala ut om män-

niskorätsfrågor i landet, sade **Joe Freeman**, tillförordnad biträdande regional kommunikationschef i Amnesty, den 3 maj.

Den 29 april satt **Anousa ”Jack” Luangsouphom**,

25, på ett kafé i huvudstaden Vientiane när han sköts av en maskerad man med flera skott mot ansiktet och bröstet på nära håll. De första uppgifterna talade om att Jack hade avlidit men det visade sig vara felaktigt.

Han är en populär bloggare och har två konton på Facebook där han tar upp sociala, ekonomiska

och politiska frågor i Laos, inklusive hbtqi-frågor och miljöproblem.

Laos är kommunistisk enpartistat där utrymmet är begränsat för avvikande åsikter. Den 15 december 2012 försvann aktivisten **Sombath Somphone** (se Amnesty Press nummer 4/2016) efter att ha stoppats av polisen och det fallet är olöst. Samma sak med **Od Sayavong**, en laotisk demokratisk aktivist, som försvann i Bangkok 2019.

BBC rapporterade den 12 maj att Jack, med stöd av civilsamhällesorganisationen Manushya Foundation, lämnat Laos för vård på ökad plats utomlands.

– Jag tror att Jacks liv är i fara, sade **Palamy Pradichit** från organisationen. Den transnationella repressionen mot laotiska dissidenter är en verklighet och ett växande fenomen. Demokratiska aktivister mördas eller försvinner i grannländer som Thailand. IIII

PROTEST. Amnestys årsmöte i Hallunda samlades den 6 maj för att manifesteras mot avrättningen av Habib Chaab.

FOTO: ATTILA HUSEJNOW/SOPA/TT

Avrättningar ökar kraftigt

DEN 6 MAJ KOM BESKEDET att svensk-iranske **Habib Chaab** hade avrättats i Iran. Han reste från Sverige till Turkiet den 9 oktober 2020. Enligt turkiska myndigheter kidnappades han och fördes till Iran där han ställdes inför rätta. Inför rättegången visades en så kallad bekännelsevideo i iransk tv.

I mars i år fastställde Irans högsta domstol en dödsdom mot Habib Chaab. Han anklagades för att vara ledare inom ASMLA, Arab Struggle Movement for the Liberation of Ahwaz, som vill upprätta en självständig arabisk stat i den iranska provinsen Khuzestan. Han anklagades också för inblandning i en attack mot en militärparad i Ahwaz 2018 då 25 personer dödades. IS, Islamiska staten, har tagit på sig ansvaret för attacken medan ASMLA har förnekat all inblandning.

Den 8 november 2017 mördades **Ahmad Mola Nissi**, ASMLA:s grundare, i Haag i Nederländer-

na. Iranska agenter misstänktes för mordet.

Svenska Amnesty samlade in nästan 23 000 namn med krav på att stoppa avrättningen av Habib Chaab och när beskedet kom den 6 maj fördömdes avrättningen.

– Avrättningen visar dessutom hur det iranska styret nu inte ens drar sig för att avrätta andra länders medborgare, inklusive svenska, påpekar Amnesty.

När Amnesty International den 15 maj presenterade sin årliga dödsstraffsrapport är Iran ett av de länder som förra året visat på en drastisk ökning av antalet avrättade personer; 576 jämfört med 314 avrättningar under 2021. Även Saudiarabien har ökat antal avrättningar; från 65 år 2021 till 196 personer förra året. Den 12 mars 2022 avrättades 81 män i Saudiarabien. Även i USA ökade avrättningarna, från 11 till 18.

Enligt Amnestys rapport verkställdes avrättningar förra året i 20 länder och antalet dödade, 883 personer, var det högsta på fem år. I Amnestys siffror ingår inte Kina, Nordkorea och Vietnam där avrättningar är en statshemlighet varför den verkliga globala siffran över antalet avrättade är betydligt högre.

Fem länder; Afghanistan, Kuwait, Myanmar, Palestina och Singapore, återupptog avrättningar förra året. I Europa rapporterades bara en avrättning, som ägde rum i Belarus.

Sedan Centralafrikanska republiken, Kazakstan, Papua Nya Guinea och Sierra Leone avskaffat dödsstraff för samtliga brott är det nu 112 länder som enligt Amnesty har förpassat dödsstraffet till ”historiens soptunna”.

Vid årsskiftet fanns det minst 28 282 dödsdömda människor i världen. IIII

ULF B ANDERSSON

HÅRD KRITIK MOT NY LAG

SVERIGE. Den 3 maj röstade riksdagen om en ny lag om kriminalisering av deltagande i terroristorganisation. Endast ledamöterna från miljöpartiet och vänsterpartiet röstade nej till lagförslaget som tidigare fått skarp kritik från Lagrådet. Lagen börjar gälla den 1 juni.

Inför omröstningen riktade **Anna Johansson**, generalsekreterare Amnesty International Sverige, **Anders L Pettersson**, exekutiv chef Civil Rights Defenders, **Hannah Kroksson**, ordförande Forum – idéburna organisationer med social inriktning och **Noura Berrouba**, ordförande LSU – Sveriges barn- och ungdomsorganisationer, kritik mot lagförslaget:

– Liksom Lagrådet uppmanar vi därför regeringen att tänka ett varv till. Det bör på nytt övervägas om en lagstiftning av den här typen verkligen bör införas och hur den i så fall ska utformas. Det är också hög tid för regering och riksdag att visa större respekt för Lagrådet i Sverige – en lämplig början vore att hörsamma och agera på Lagrådets aktuella kritik. IIII

KRITIK MOT SVERIGE

SVERIGE. Den 28 mars presenterade Amnesty International sin årsrapport, en global genomgång av situationen för mänskliga rättigheter. I årets rapport finns flera punkter om Sverige, bland annat om att klimataktivister som ägnat sig åt civil olydnad har dömts oproportionerligt hårt.

– Demonstrationsfriheten är en central byggsten i varje demokratiskt samhälle. Även fredlig civil olydnad, som klimataktionen på E4:an, omfattas av demonstrationsfriheten. Domen har överklagats och Amnesty kommer att fortsätta följa utvecklingen för att säkerställa att vår grundlagsskyddade demonstrationsfrihet respekteras i rättstillämpning framöver, sade **Anna Johansson**, generalsekreterare i svenska Amnesty.

I årsrapporten kritiserar också beslutet att ge grönt ljus till en gruva i Gällö (Kallak), vilket visar ”på bristande respekt för urfolksrätten” liksom att Sverige är det enda landet i Norden som saknar en moderniserad konsttillhörighetslag som bygger på självbestämmande. IIII

Amnestys rapport

Amnesty drog för långtgående och kategoriska slutsatser när organisationen den 4 augusti 2022 anklagade den ukrainska militären för att utsätta civila för risk. Det framgår av den utvärdering som nu har offentliggjorts.

TEXT: CHARLIE OLOFSSON

Den 4 augusti förra året publicerade Amnesty International ett pressmeddelande med kritik mot Ukrainas försvar, och utspelet mötte starka reaktioner. I Sverige lämnade 2 000 medlemmar organisationen under veckorna som följde. En av dem som avslutade medlemskapet var *Per Wästberg*, som var med och startade den svenska Amnestysektionen år 1964.

I utvärderingen, som offentliggjordes i mitten av maj, granskas dels den juridiska analysen som låg till grund för pressmeddelandet, dels Amnesty Internationals arbetsprocesser kring publiceringen. Den juridiska analysen har utförts av en oberoende expertpanel med fem specialister på internationell humanitär rätt. Delar av deras analys läckte ut tidigare i våras och uppmärksammades då i en artikel i New

York Times, men nu har utvärderingen alltså offentliggjorts i sin helhet.

Anna Johansson, generalsekreterare på Amnesty Sverige, välkomnar genomlysningen.

– Vi från Amnesty Sverige var med och drev på för att det skulle göras en gedigen utvärdering och det tycker jag verkligen att man har gjort, säger hon.

det kritiserade pressmeddelandet larmade Amnesty om att den ukrainska militären försatte civila i fara genom att väpnade styrkor placerades i närheten av civila, inklusive i civila byggnader som sjukhus och övergivna skolor.

Amnesty skrev i pressmeddelandet att Ukrainas militär hade ”misslyckats med att vidta försiktighetsåtgärder för att skydda civila i deras verksamhetsområden”.

”juridiskt tvivelaktigt”

I praktiken innebar det att man anklagade Ukraina för att begå brott mot humanitär rätt, och där menar den oberoende expertpanelen att Amnesty drog för långtgående slutsatser.

För att anklagelsen om folkrättsbrott skulle haft bäring hade Amnesty behövt utreda orsaken till att styrkorna befann sig i närheten av civila. Expertpanelen framhåller att situationen kan ha varit sådan att det inte fanns alternativa platser där styrkorna kunde placeras samtidigt som det kan ha funnits hinder som gjorde det omöjligt att evakuera lokalbefolkning. I så fall rör det sig inte om något brott mot folkrätten.

Anna Johansson tycker att utvärderingen visar att allvarliga misstag begicks när pressmeddelandet publicerades.

– Det är allvarligt att vi har dragit för långtgående slutsatser utifrån informationen vi hade samlat in. Jag hoppas att vi fortsättningsvis kommer vara mer noggranna med att uttrycka oss nyanserat, säger hon.

Samtidigt betonar hon att det är viktigt att Amnesty som organisation klarar att kommentera kontroversiella frågor.

I utvärderingen slår expertpanelen fast att det var rätt av Amnesty att granska Ukraina utifrån internationell humanitär rätt, det som brukar kallas krigets lagar.

– Det är en viktig slutsats. En stor del av kritiken mot oss förra sommaren grundade sig i att vi kritiserade Ukraina när de försvarade sig, men som människorättsorganisation ska vi kunna kritisera såväl den angripande parten som den som blir angripen utifrån brott mot humanitär rätt. Det är vår roll och det är bra att det lyfts fram i utvärderingen. Om Amnesty tummar på den principen riskerar framtida konflikter att få ännu värre konsekvenser för civila.

NÖJD. Svenska Amnestys generalsekreterare Anna Johansson välkomnar att en gedigen utvärdering har gjorts efter pressmeddelandet om Ukraina.

FOTO: MALIN SUNDELIN

”Det är allvarligt att vi har dragit för långtgående slutsatser utifrån informationen vi hade samlat in.”

Anna Johansson, generalsekreterare Amnesty Sverige

DETTA HAR HÄNT TEXT: ULF B ANDERSSON

29 JUNI 2022

OHCHR, FN:s högkommissariat för mänskliga rättigheter, anklagar ryska styrkor för att i ockuperade områden ha använt civila som ”mänskliga sköldar”. Både ryska armén och dess allierade och ukrainska armén anklagas för att ha militära positioner i bostadsområden eller nära civila mål och ha använt dessa positioner för militära operationer utan att ha vidtagit åtgärder för att skydda de civila.

21 JULI 2022

Human Rights Watch, HRW, publicerar ”Russian, Ukrainian Bases Endangering Civilians” där rysk och ukrainsk militär anklagas för att äventyra civilas säkerhet genom att placera militär i anslutning till civila.

HRW:s rapport från den 21 juli.

29 JULI 2022

Amnesty International informerar Ukrainas försvarsdepartement om det pressmeddelande som ska publiceras 4 augusti och ger Ukraina möjlighet att svara på innehållet. Något svar kommer inte.

4 AUGUSTI 2022

Amnesty International publicerar sitt pressmeddelande om att civila har försatts i fara genom att ukrainska armén upprättat baser och använt vapensystem i befolkade bostadsområden. Totalt listas 19 städer och byar i regionerna Charkiv, Donbass och Mykolajiv där Amnesty ska ha dokumenterat detta. Det betonas att dessa överträdelser på inget sätt rättfärdigar ”Rysslands urskillningslösa attacker, som har dödat och skadat otaliga civila”.

ILSKA. Amnestys pressmeddelande den 4 augusti 2022 väckte kraftiga reaktioner. Här en demonstration utanför Amnestys kontor i Sydney i Australien den 9 augusti.

FOTO: RICHARD MILNES/SHUTTERSTOCK/TT

Den oberoende expertpanelen bedömer att det var ett misstag av Amnesty att publicera kritiken mot Ukrainas militär i ett pressmeddelande som enligt organisationens regler får vara på max 1 700 ord. De konstaterar att frågan är för komplex för att kunna beskrivas korrekt i en så kort text. Dessutom, menar de, blev tonen i pressmeddelandet inte bra. De skriver att språket var "tveetydigt, oprecist och i vissa avseenden juridiskt

tveetydigt". Även om det inte var menat så ser expertpanelen att man kan tolka pressmeddelandet som att Amnesty tycker att den ukrainska militären bär skuld till att civila har dödats i ryska attacker.

I utvärderingen framgår det att orsaken till att Amnesty valde att gå ut med uppgifterna i ett pressmeddelande var att man inte ville lägga mer resurser på frågan, vilket hade krävts om man valt att göra en mer omfattande rapport. Inom organisationen

bedömde man att resurserna hellre skulle riktas mot att granska de ryska krigsbrotten, som var allvarligare.

Anna Johansson tycker att det är tydligt att just textformatet utgjorde ett problem.

– Vanligtvis har vi i våra rapporter långa stycken om hur vi har tolkat folkrätten i det aktuella fallet, men det fick inte plats i den här texten, säger hon.

den del av utvärderingen som handlar om Amnestys arbetsprocess framgår att det uttrycktes intern kritik mot pressmeddelandet innan det publicerades, men att den kritiken inte togs omhand på ett bra sätt. Det framgår också att ledande företrädare inom Amnesty, efter publiceringen av pressmeddelandet, använde sociala medier på ett sätt som kan ha förvärrat krisen. Här rekommenderas att i känsliga situationer ska personer som generalsekreteraren *Agnès Callamard* använda sociala medier först efter råd från avdelningarna för kommunikation och/eller rättsliga frågor.

I utvärderingen analyseras även splittringen som uppstod mellan Amnestys internationella sekretariat och Amnesty Ukraina. Efter publiceringen av pressmeddelandet avgick *Oksana Pokaltjuk*, chef för Amnesty Internationals kontor i Ukraina, i protest. Hon beskrev det som att de lokala medarbetarna i Ukraina inte hade blivit lyssnade på. I utvärderingen framgår det att Amnesty Ukraina inte involverades i arbetet med pressmeddelandet förrän i mitten av juli, i ett läge där texten redan var mer eller mindre klar.

Från Amnestys internationella sekreta-

riat har man menat att man höll Amnesty Ukraina utanför dels för att skydda det nationella kontoret i Ukraina, dels för att man var osäker på om ett lokalt kontor i ett angripet land kan behålla sitt oberoende.

Från Amnesty Ukraina har man kritiserat flera aspekter av processen kring pressmeddelandet. Man har bland annat ifrågasatt varför den ukrainska regeringen bara gavs några få dagars möjlighet att svara på kritiken, något som också tas upp som en brist i den juridiska expertpanelens utvärdering.

expertpanelens analys konstateras att Human Rights Watch, HRW, den 21 juli 2022 hade publicerat kritik mot att ukrainsk militär placerades bland civila utan att det ledde till någon storm av kritik. HRW hade redan den 6 maj gett Ukrainas försvarsdepartement möjlighet att bemöta anklagelserna men inte fått något svar. Mot bakgrund av detta ansåg Amnesty att det inte var troligt att Ukraina skulle svara den här gången heller.

Amnesty Ukraina har även kritiserat Amnestys internationella experter, som man menar har haft dålig insikt i lokala sammanhang.

Anna Johansson ser att man, inom Amnesty, behöver se över hur man får en bra balans mellan lokala medarbetare och internationella experter.

– Hur hanterar vi situationer där vi inte är överens? Det behöver vi jobba vidare med, säger hon. IIII

Anjhula Mya Singh Bais.

FOTO: AMNESTY

KRITIK. Agnès Callamard, Amnesty Internationals generalsekreterare, kritiserar i utvärderingen för inlägg på sociala medier i samband med kritiken mot pressmeddelandet.

FOTO: EDUARDO QUIROS RIESGO/AMNESTY

Fotnot: Utvärderingen finns att läsa i sin helhet på Amnestys hemsida (17 maj). Den 14 juni kommer det hållas ett medlemsmöte om rapporten för organiserade aktivister inom Amnesty Sverige.

Volodymyr Zelenskyj.

FOTO: WIKIPEDIA

5 AUGUSTI 2022

Ukrainas president *Volodymyr Zelenskyj* går till angrepp mot Amnesty och anklagar Amnesty för att försöka "skifta ansvaret från angriparen till offret".

6 AUGUSTI 2022

Oksana Pokaltjuk, chef för Amnestys Ukrainakontor, avgår i protest mot pressmeddelandet.

FOTO: AMNESTY

8 AUGUSTI 2022

Centre for Strategic Communication i Ukraina hävdar att en del av intervjuerna som Amnesty baserat sitt pressmeddelande på har gjorts av journalister och frivilliga bland fångar i ryska filtreringsläger och fångelser på ockuperat område. Amnesty dementerar kraftfullt detta påstående och säger att "det är fullständigt falskt".

11 AUGUSTI 2022

Amnestys sektion i Kanada (engelsktalande) publicerar ett uttalande med hård kritik mot Internationella sekretariatet.

12 AUGUSTI 2022

Amnesty meddelar att en extern utvärdering ska göras på uppdrag av internationella styrelsen om beslut och arbetsmetoder i samband med publiceringen av pressmeddelandet.

28 APRIL 2023

New York Times publicerar en artikel sedan en del av utvärderingen har läckt ut.

17 MAJ 2023

Amnesty publicerar utvärderingens två delar på sin hemsida. Amnestys internationella ordförande *Anjhula Mya Singh Bais* tackar de åtta experter som gjort de två utredningarna; en juridisk analys och en om de interna arbetsprocesserna bakom pressmeddelandet. Å den internationella styrelsens vägnar ber hon om ursäkt för den smärta och vrede som pressmeddelandet väckt. Hon försäkrar att Amnesty International bestämt fördömer Rysslands krig och aggressionsbrott mot Ukraina.

17 MAJ 2023

17 maj 2023. Ukrainas FN-ambassadör *Serhij Kyslytsia* lyfter på Twitter fram Amnestys utvärdering i positiva ordalag.

ABORTFRÅGAN

POLEN

HUVUDSTAD:
Warszawa

POLITIK: I juni 1989 hölls delvis fria val då fackföreningsrörelsen Solidaritet vann en stor seger. Tadeusz Mazowiecki kunde bilda den första icke-kommunistiska regeringen sedan 1946 och Solidaritets ledare Lech Wałęsa valdes 1990 till president. Vid valen 2015 och 2019 vann nationalkonservativa partiet PiS, Lag och rättvisa, som leds av Jarosław Kaczyński. I presidentvalets andra omgång den 12 juli 2020 vann PiS-kandidaten Andrzej Duda en knapp seger över liberalen Rafal Trzaskowski.

YTA: 312 696 km²
(Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING:
38 miljoner.

I FOKUS NÄR POLEN GÅR TILL VAL

Folkomröstning, fri abort eller totalförbud? Aborträtten väntas bli en het fråga när Polen i höst går till val. Sedan valet 2019 har lagen skärpts, flera dödsfall har uppmärksamats och abortaktivisten Justyna Wydrzyńska har åtalats och fällts för medhjälp till abort.

TEXT: ANNA DAHLQVIST

Justyna Wydrzyńska ångrar ingenting. Inte ens när hon ställdes inför rätta och riskerade tre års fängelse för medhjälp till abort tvekade hon. Hon gjorde det enda rätta.

– Efter allt som har hänt känner jag mig starkare än någonsin, säger den polska abortaktivisten från hemmet i Ciechanów, en småstad i nordöstra Polen, när vi möts digitalt.

Hon har precis kommit tillbaka från Bryssel där hon träffat politiker, aktivister och journalister. Allt för att lyfta frågan om kvinnors rättigheter i Polen. Hennes fall har väckt stor internationell uppmärksamhet, med kampanjer på sociala medier under hashtaggen #IAMJustyna. Det är överväldigande, fantastiskt, men ovant och intensivt för henne.

– Det är skönt att vara hemma nu, jag behöver verkligen lugn och ro, säger hon.

I mars hölls rättegång efter flera uppskov. Hon dömdes den 14 mars till åtta månaders samhällstjänst efter att ha skickat abortpiller till en kvinna som levde i en våldsam

relation. Det var en desperat situation som krävde ett snabbt beslut. Men kvinnans make ringde polisen, abortpillren beslagtogs och Justyna Wydrzyńska åtalades. I Polen är abort förbjudet med undantag för allvarliga hot mot kvinnans hälsa eller vid våldtäkt. Den som utför en olaglig abort eller agerar medhjälpare riskerar fängelsestraff.

– Det var en politisk rättegång, från början till slut. Det handlade om min abortaktivism och inte om den enskilda händelsen. Domaren blev till och med belönad med en befordran dagen efter domen, säger hon.

Justyna Wydrzyńska är en av grundarna till Abortion Dream Team, en polsk aborträttsgrupp som hjälper kvinnor att få tillgång till säkra aborter genom information om hur man beställer läkemedel för medicinsk abort eller åker utomlands för att göra abort. Att hon själv skickade abortpiller var ett undantag.

– Men det är många som står bakom mig, förklarar hon. Det gjordes en enkät om mitt

INGEN ÅNGER. Justyna Wydrzyńska dömdes den 14 mars för att ha skickat abortpiller till en kvinna.

FOTO: KAROLINA JACKOWSKA/
AMNESTY

ABORT I POLEN

ABORT ÄR ENDAST TILLÅTET vid allvarliga hot mot kvinnans hälsa och liv eller efter en våldtäkt. I praktiken är det svårt att få tillgång till abort även i de fallen. Kriminaliseringen av den som utför eller hjälper kvinnor att få abort har en avskräckande effekt. Samtidigt vägrar många läkare att ge abortvård med hänvisning till så kallad samvetsfrihet.

Enligt Guttmacherinstitutet ligger abortsiffran i Polen på närmare 100 000 per år. Majoriteten av aborterna utförs med hjälp av abortpiller i Polen medan en mindre del sker på kliniker utomlands. Ungefär hundra aborter sker årligen inom vården. Det är en minskning med 90 procent sedan förbudet mot abort vid fosterskador trädde i kraft 2021.

VALET 2023

SEDAN LAG OCH RÄTTVISA KOM till makten 2015 har den demokratiska utvecklingen i landet gått stadi- gtt bakåt med ökad politisk kontroll av såväl media som rättsväsende. Landet har också infört "hbtq-fria zoner" och tillhör nu ett av de länder som är allra sämst på hbtqi-rättigheter i Europa.

Inför valet i höst är Lag och rättvisa det största partiet, följt av oppositionspartiet Medborgar- plattformen. Vänsteralliansen och högerextrema Konfederationen ligger på en delad tredje plats. Fortfarande råder osäkerhet kring tänkbara allianser och valutgången bedöms som oviss.

STARKA FÖRDÖMANDEN

RÄTTSPROCESSEN MOT Justyna Wydrzyńska har mötts av starka fördömanden från internationella människorättsorganisationer, däribland Amnesty International som krävt att alla anklagelser dras tillbaka och varnat för att domen skapar ett farligt prejudikat.

Human Rights Watch och FN:s oberoende människorättsexperter konstaterar att det handlar om förföljelse av en kvinnorrättsaktivist som hjälper kvinnor att få tillgång till grund- läggande vård.

LÅNG PROCESS. Justyna Wydrzyńska lämnar domstolen när rättegången mot henne inleddes 14 juli 2022. Den 14 mars dömdes hon till åtta månaders samhällstjänst.

FOTO: AMNESTY POLAND

fall och då svarade 47 procent att de skulle ha gjort likadant, bland unga var det så många som 63 procent.

Polen ökar stödet för en mer liberal abort- lag stadigt. Regeringen och folket går i otakt. Och när parlamentsval ska hållas i höst står abortfrågan högt på agendan.

– Det kommer att bli en av de största frå- gorna i valet, säger Justyna Wydrzyńska.

Datum för valet är ännu inte klart, men senast i november ska det genomföras. Det nationalkonservativa regeringspartiet Lag och rättvisa utmanas av mittenhögerpartiet Medborgarplattformen och utgången är högst oviss.

– Det är en dynamisk situation med kriget i Ukraina, Polens konflikt med EU, Kremlpropaganda som spår på polarise- ringen och osäkerhet kring politiska al- lianser, säger *Maria Skóra*, forskare och politisk analytiker från Polen som är verksam vid Institutet för europeisk politik i Berlin.

Donald Tusk, par- tiledare för Med- borgarplattformen och premiärminister

OVISST VAL. *Maria Skóra*, forskare och poli- tisk analytiker, anser att det är svårt att förutspå valutgången i höst.

FOTO PRIVAT

2007–2014, har utlovat en liberalisering av abortlagen med fri abort till vecka tolv, något som även vänsteralliansen (Lewica) står bakom. Två mindre mitten-högerpar- tier (PSL och Polska 2050) har sagt att de vill se en folkomröstning om abortfrågan medan det högerextrema Konfederationen förespråkar totalförbud.

– Det är aborterna och inflationen som står i fokus inför valet. Båda frågorna enga- gerar väljarna, säger *Maria Skóra*.

Den främsta orsaken till att abortfrågan är så central nu är den lagändring som drevs igenom efter ett beslut i Författnings- domstolen 2020 då abort vid fosterskador förbjöds. Det ledde till enorma protester och över 100 000 polacker demonstrerade runt om i landet.

– Sedan fem år tillbaka är domstolen styrd av regeringen så domarna gjorde helt enkelt vad regeringen ville, säger *Maria Skóra*.

Enligt henne handlade det dels om att tillfredsställa den mest konservativa väljargruppen, dels om den nära alliansen mel- lan regeringen och den katolska kyrkan.

– Lag och rättvisa betalade för kyrkans stöd i valet 2019 med en hårdare abortlag.

Med lagändringen minskade antalet lagliga aborter från ungefär tusen per år till cirka

hundra. Sedan dess har flera dödsfall då kvinnor nekats abort gett mer bränsle till missnöjet med lagen.

Enligt *Maria Skóra* är rättsprocessen mot Justyna Wydrzyńska en makt- uppvisning som bär justitieminister Zbigniew Ziobros signatur. Justyna Wydrzyńska själv konstaterar att även straffet, samhällstjänst och inte fängelse, är strategiskt.

Annars hade du blivit en martyr?

– Ja, något sådant. Fängelse var för hårt, det var bestämt på förhand.

Justyna Wydrzyńska är en bricka i ett politiskt spel. På samma sätt tolkar Justyna Wydrzyńska de utfästelser som Donald Tusk har gjort om fri abort som en del av ett politiskt spel – utan egentlig substans.

– Vad betyder det? Ingår medicinska aborter? Hur blir det med samvetsklausuler för vårdpersonal? Kommer kvinnor tvingas till samtal och vänteperioder för att få abort?

Även *Maria Skóra* är tveksam till innebör- den av löftet om att reformera abortlagen:

– Polen går visserligen i en alltmer sekulariserad riktning men kyrkan har inte spelat ut sin roll. Jag är ganska säker på att det inte blir fri abort även om det blir maktskifte.

En återgång till den tidigare lagen, med rätt till abort vid fosterskador, håller hon för mer troligt. Men inte heller det är säkert. Lag och rättvisa sitter på presidentposten

ytterligare två år med möjlighet till veto. Dessutom utgör den politiskt tillsatta För- fattningsdomstolen ett hinder.

Justyna Wydrzyńska har överklagat den fällande domen. Det kan ta år innan fallet tas upp i högre instans men det kan också gå snabbt – allt beroende på "vad som gagnar regeringen" som hon säger. Straffet kan bara mildras eller bli detsamma som i tingsrätten, inte hårdare.

– Jag vet inte vilken typ av samhällstjänst det skulle bli, men det är många som har hört av sig och sagt att de kommer att hjälpa mig, om jag ska kratta löv eller plocka skräp, säger hon och ler.

Samhällstjänst klarar hon, men när hon först ställdes inför risken att dömas till fängelse var hon rädd. Hon tänkte att hon skulle lämna landet, tvingas bli politisk flykting. Men nu fortsätter arbetet som vanligt, i vän- tan på nästa juridiska prövning.

– I Polen, ett land med 38 miljoner invå- nare, utför vården hundra aborter per år. Vi hjälper hundra kvinnor varje dag, med infor- mation och kontakter, i vissa fall också med pengar. Rättsprocessen mot mig förändrar ingenting, säger Justyna Wydrzyńska. ■■■

TRANSUNGDOMARS RÄTTIGHETER HOTAS

USA. Amnesty fördömde den 25 april ett lagförslag som hade röstats igenom i representanthuset. Enligt lagförslaget riskerar transkvinnor och transflickor att förbjudas att delta i dam- och flickidrottslag i kommunala skolor.

– Det här lagförslaget är en koordinerad attack mot unga transpersoners rättigheter i USA, sade **Tarah Demant** från Amnesty International USA. Lagförslaget påstås skydda kvinnors rättigheter genom att begränsa transstudenternas rätt till att spela i

kvinnor- eller flicklag. Förslaget försöker ändra den federala lagen så att den enbart erkänns utifrån en persons reproduktiva biologi och genetik vid födseln. Transkvinnor är också kvinnor och lagstiftning som försöker begränsa deras rättigheter skyddar inte på något sätt cis-kvinnor.

I flera delstater har extrema lagförslag riktade mot transpersoner och hbtqi-personer antagits. Det beräknas att över 490 lagförslag som riktas mot hbtqi-personer i år har presenterats runt om i delstater. **||||**

”Vi fördömer straffriheten”

Sedan FN:s människorättskommissariat OHCHR den 12 maj publicerat en rapport om massakern i Moura i Mali i mars 2022 krävde **Samira Daoud**, chef för Amnestys avdelning för Väst- och Centralafrika, att de ansvariga ställs inför rätta och att straffriheten får ett slut. Enligt FN dödades omkring 500 civila av maliska armén och ryska Wagner-gruppen.

JOURNALIST KIDNAPPAD I THAILAND

VIETNAM. Den 13 april lämnade den vietnamesiske exiljournalisten **Duong Van Thai** sitt hem för att åka till flygplatsen i Thailands huvudstad Bangkok där han skulle möta en vän. Han dök aldrig upp på flygplatsen. Den 16 april uppgav statliga medier i Vietnam att Duong Van Thai hade gripits när han illegalt försökte ta sig in i Vietnam och hölls på en polisstation i provinsen Ha Tinh.

Duong Van Thai har levit i exil i Thailand sedan 2020 då han fruktade för repressalier på grund av sin kritik mot makthavare i Vietnam. Han hade nyligen på sin Youtube-kanal riktat kritik

Duong Van Thai.

mot industripolitiken i Vietnam och premiärminister **Pham Minh Chinh**.

Enligt Committee to Protect Journalists, CPJ, sitter 21 journalister i fängelse i Vietnam. År 2019 sökte bloggaren **Truong Duy That** asyl i Thailand men kidnappades och dömdes till tio års fängelse i Vietnam. **||||**

FOTO: SKÄRMDDUMP FRÅN YOUTUBE

FOTO: EBRAHIM NOROOZI/AP/TT

REPRESSION. En talibansoldat håller vakt medan kvinnor köar i Kabul för att få livsmedelshjälp från en humanitär hjälpgrupp.

”Brott mot mänskligheten”

AFGHANISTAN. På den internationella kvinnodagen 8 mars konstaterade FN att Afghanistan under talibanernas styre är ”det mest repressiva landet i världen” när det gäller kvinnors rättigheter. Sedan talibanerna i augusti 2021 återtog makten i landet har flickor över 12 års ålder utestängts från utbildning och kvinnor utestängs från arbetsplatser.

– Det handlar om metodiska, avsiktliga och systematiska ansträngningar för att få bort kvinnor och flickor från den offentliga sfären, sade **Roza Otunbayeva**, chef för FN-missionen i Afghanistan.

Den 26 maj publicerade Amnesty International och Internationella juristkommissionen, ICJ, den gemensamma rapporten ”*The Taliban’s war on women: The crime against humanity of gender persecution in Afghanistan*”. Där presenteras en detaljerad juridisk analys av talibanernas begränsningar av kvinnors och flickors rättigheter i Afghanistan. De båda organisationerna anser att det kan utgöra brott mot

mänskligheten enligt Romstadgans artikel 7.1 för Internationella brottmålsdomstolen, ICC. Sedan Afghanistan 2003 anslöt sig till Romstadgan har ICC möjlighet att ställa individer inför rätta i Haag.

Amnesty och ICJ uppmanar nu åklagarna vid ICC att inkludera brott mot mänskligheten genom förföljelse på grund av kön i den pågående utredningen av situationen i Afghanistan.

Amnesty och ICJ uppmanar också stater att utöva universell jurisdiktion och att använda andra lagliga verktyg för att ställa talibaner som misstänks för folkrättsbrott inför rätta i sina länder.

– Det som sker är ett krig mot kvinnor: de portas från det offentliga livet, nekas utbildning, förbjuds att arbeta och hindras från att röra sig fritt, sade **Agnès Callamard**, generalsekreterare för Amnesty International.

I rapporten pekas på att FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève den 19 juni ska inleda

sitt 53:e möte där situationen för kvinnor och flickor i Afghanistan ska diskuteras. Och i samband med rådets möte i oktober föreslår Amnesty och ICJ att en oberoende internationell ansvarsutkrävande mekanism skapas för att utreda folkrättsbrott och andra allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter. Denna mekanism kan sedan samla in och sammanställa bevis inför framtida insatser för ansvarsutkrävande, inklusive åtal i rättvisa rättegångar.

– Vår rapport ger heltäckande och fördjupade perspektiv som understryker omfattningen av och allvaret i talibanernas brott. Det krävs en drastisk och brådskande förändring av det internationella samfundets förhållningssätt till talibanernas flagranta och brottsliga handlingar som hindrar kvinnor och flickor i Afghanistan från att utöva de flesta av sina mänskliga rättigheter, sade **Santiago A. Canton**, generalsekreterare för ICJ.

ULF B ANDERSSON

OMDEBATTERAD DEFINITION AV ANTISEMITISM

FN. I FN diskuteras en aktionsplan för att besvara antisemitism. En del medlemsstater har föreslagit att den definition av antisemitism som används av International Holocaust Remembrance Alliance, IHRA, ska ligga till grund för FN:s arbete.

Nu har 104 organisationer vänt sig till FN och varnat för att IHRA:s definition riskerar att stämpla legitim kritik mot den israeliska regeringens politik som antisemitism. Bland de organisationer som stödjer kritiken mot IHRA:s definition finns Amnesty International, Human Rights Watch, israeliska organisationer som B’Tselem och Breaking the Silence och palestinska organisationer som Al-Haq och Al-Mezan. **||||**

”DAGEN EFTER-PILLER” BLIR LAGLIGA

HONDURAS. När **Xiomara Castro** tillträdde som president i Honduras 2022 lovade hon en liberalisering av landets lagar när det gäller reproduktiva lagar. Honduras är ett av få länder där abort är totalförbjudet och när **Manuel Zelaya**, make till **Xiomara Castro**, år 2009 avsattes som president i en militärkupp förbjöds också så kallade dagen efter-piller. Enligt FN:s beräkningar utförs mellan 51 000 och 82 000 osäkra aborter i Honduras varje år.

Den 8 mars, på internationella kvinnodagen, meddelade **Xiomara Castro** att hon skrivit under ett beslut att dagen efter-piller nu blir lagligt i Honduras.

Hon betonade enligt BBC att WHO slagit fast att dessa piller inte handlar om abort utan om kvinnors reproduktiva rättigheter. **||||**

Xiomara Castro

FOTO: WIKIMEDIA

Krigskritiker lever farligt

RYSSLAND

HUVUDSTAD:
Moskva

POLITIK: Var en del av Sovjetunionen, som upplöstes 1991. "Chockterapin" som genomfördes efter kommunismens fall ledde till utbredd fattigdom och minskad befolkning. När Boris Jeltsin avgick som president 1999 blev Vladimir Putin president och har sedan dess haft makten, antingen som president eller premiärminister. I mars 2014 ockuperade Ryssland Krim och en konflikt inleddes i östra Ukraina där Ryssland stödjer separatister. Den 24 februari 2022 inledde Ryssland en fullskalig invasion av Ukraina.

YTA: 17 098 246 km² (Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING: 144,7 miljoner.

*De som uttrycker kritik mot kriget i Ukraina får långa fängelsestraff eller böter i Ryssland. En av dem som riskerar tio år i fängelse är 32-åriga **Aleksandra "Sasja" Skotjilenko** från S:t Petersburg. I över ett år har hon suttit häktad.*

TEXT: TATIANA KIREEVA

– Det råkade bli hon av ren tillfällighet. Med hennes exempel ville de skrämja andra, berättar flickvännen *Sonja Subbotina*.

Konstnären och författaren *Aleksandra "Sasja" Skotjilenko* har många vänner från Ukraina och flera sommar i rad undervisade hon i skådespeleri på ett barnläger i Transkarpatien. Vid den fullskaliga invasionen i februari 2022 skickade hennes elever klipp från skyddsrum till henne och frågade varför Ryssland attackerade dem.

Det motiverade Sasja till att den 31 mars 2022 byta ut prisetiketter i en mataffär i S:t Petersburg mot lappar med information om kriget i Ukraina. Där skrev hon bland annat att den ryska armén sprängde en skola i Mariupol och att hennes ukrainska vänner var tvungna att gömma sig i tunnelbanan från ryska bomber.

Aktionen uppmärksammades av en 76-årig pensionär som angav henne för polisen och den 11 april 2022 greps hon. Nu riskerar Sasja Skotjilenko tio års fängelse. Brottet hon anklagas för är att ha spridit "falsa nyheter" om den ryska armén – ett brott som enligt en ny lag som antogs i Ryssland i mars 2022 kan ge upp till 15 års fängelsestraff.

– Hon står för det hon skrev på lapparna. Hon ångrar det inte, säger *Sonja Subbotina*.

Kvinnorna har varit tillsammans i sex år. Det senaste året har Sasja tillbringat i häkte, men det som lindrar situationen är stödet från omvärlden.

Amnesty International lyfte i slutet av 2022 fram Sasja Skotjilenko i sin globala ➤

FARLIGA KVINNOR. Sasja Skotjilenko, till vänster och flickvännen Sonja Subbotina har levtt åtskilda det senaste året då Sasja sitter i häkte.

FOTO: PRIVAT

FARLIG KONST. Aleksandra "Sasja" Skotjilenkos konst skildrar förhoppningar om en annan värld. FOTO: PRIVAT

FARLIG KONSTNÄR. Sasja Skotjilenko i rättsalen förra året.

FOTO: WIKIMEDIA

FARLIG TECKNINGAR. Sasja Skotjilenkos teckningar har av hennes vänner samlats ihop till en bok.

FOTO: PRIVAT

► kampanj "Write for Rights" (Skriv för frihet i Sverige). I Sverige skrev 15 651 personer under påtrycknings- och solidaritetsaktioner för Sasja. I Belgien fick Amnesty stort stöd för arbetet för Sasja och tre stora påsar med vykort skickades till Sasja från lågstadieläver. Dessutom har 120 000 belgiska barn skrivit till ryska ambassaden i Bryssel med vädjan att släppa Sasja från häktet och fria henne från anklagelserna.

– Det har säkert tagit lång tid för dem på ambassaden att gå igenom alla brev, säger Sonja Subbotina och börjar skratta.

lera diplomater från EU-länder, bland andra från Sverige, har löpande besökt Sasja Skotjilenkos rättegångsförhandlingar.

– Vi får mycket internationell uppmärksamhet och det gör att tjänstemän betar sig mer diskret. Jag har hört från andra att man förbjuds att prata med de häktade och misshandlas för försök att närma sig buren under rättegången. Det händer inte oss, säger Sonja.

Sasja och Sonja har varit ihop i sex år men det senaste året har de ofrivilligt bott

isär. I april fick Sonja äntligen besöka sin flickvän i häktet. De får nu också ringa varandra.

– Mitt liv har förändrats drastiskt. Jag var rädd att jag inte skulle kunna säga ett enda ord och bara skulle gråta under hela besöket, säger Sonja.

Under tiden som Sasja suttit häktad samlade hennes vänner ihop hennes teckningar till en bok som de presenterade i mars i Moskva. Presentationen avbröts när ryska kravallpoliserna stormade lokalen och misshandlade deltagare. Sasjas vänner arrangerade även en utställning men två dagar efter invigningen spärrade polisen av byggnaden.

– De konfiskerade alla bilder. Ändå säljs nu Sasjas bok i olika länder och teckningar ställs ut i Tyskland och Storbritannien. Sasja är jätteglad att hennes konst lever, säger Sonja.

Om några månader kommer domen. Åklagaren kräver 10 års fängelse för Sasja. Hon anklagas för spridning av "falska nyheter" om den ryska armén - en lag som infördes i Ryssland efter invasionen av Ukraina.

FARLIG RADIOAMATÖR. Pensionären Vladimir Rumjantsev i Vologda dömdes 22 december 2022 till tre års fängelse. Han förklarade sig oskyldig.

FOTO: SKÄRMDUMP FRÅN YOUTUBE

– Vi ger inte upp, vi har gemensamma planer. När allt är över är vår största dröm att lämna Ryssland och gifta oss, säger Sonja.

ett handskrivet brev på tre A4-sidor börjar vänligt:

"Hej! Jag mår bra. Något virus har spridits i fängelset och för tredje dagen i rad är jag snuvig. Annars är jag vid god hälsa, jag svälter inte. I vår cell är vi sex personer, alla är trevliga, vi umgås utan några konflikter"

Det skriver den 62-åriga pensionären Vladimir Rumjantsev från fängelset.

– Kriminalvårdare har klagat på att han får för många brev. Det skapar mycket jobb för dem med censureringen. Han försöker att svara alla, berättar försvarsadvokaten Sergej Tichonov med ett varmt leende.

Sergej Tichonov

Vladimir Rumjantsev har levt ett ensamt liv i staden Vologda i nordvästra Ryssland. Under hela sitt liv har han mestadels arbetat på fabriker och alltid varit intresserad av radio.

– Han har ingen högskoleutbildning, men han är en ärlig, intelligent och hederlig människa. Han är extremt artig och lugn och klagar aldrig, berättar Sergej Tichonov.

Vladimir Rumjantsev hade ett intresse för radio och köpte FM-sändare, vars räckvidd var begränsad till grannhusen i det höghusområde där han bodde. Han sände radioteater och musik, från klassiskt till pop, där det mesta var nedladdat från gamla sovjetiska arkiv. Lyssnarskaran anses ha varit begränsad men den lokala avdelningen av säkerhetstjänsten FSB lyssnade. Efter den 24 februari ändrades innehållet och Vladimir Rumjantsev återutsände nu ljudfiler från ryska oberoende medier. Sedan han kallats till förhör hos FSB började han också posta kritiska inlägg på Vkontakte, som är den största sociala mediekanalen i Ryssland. Den 11 juli 2022 greps han.

Den 22 december förra året fick han tre års fängelse för att ha spridit "fejksade nyheter" om den ryska armén.

– Vladimir är mentalt redo för sitt öde. Han straffas med fängelse för sina ord och

FARLIG FLAGGA. Dessutom med "nazistisk" symbolik.

FOTO: GETTY IMAGES

► åsikter. Han ångrar sig inte och har gott samvete, säger Tichonov.

Även Vladimir Rumjantsev får mycket stöd. Det kan vara mat, böcker eller överföringar till hans bankkonto. Vladimirs nya brevvänner skriver att han har blivit deras förebild – hans mod ger dem hopp.

– Stödet minskar inte med tiden och det är extremt viktigt för honom, berättar Sergej Tichonov.

Nu har Vladimir Rumjantsev skickats till en straffkoloni några hundra kilometer bort från Vologda. Försvarsadvokaten Sergej Tichonov lovar att fortsätta besöka sin klient, även om det kommer att bli svårare och ta mer än tre timmar med bil:

– Tre år är mycket med tanke på de svåra förhållandena i ryska fängelser. Men Vladimir är en händig man, han kommer att hitta sin nisch och något roligt att göra även i straffkolonin.

Under de senaste 18 månaderna har nästan 20 000 personer gripits i Ryssland för sin inställning mot kriget i Ukraina och mobilisering-

en. Över 6 500 personer har fått böter för protester mot kriget, 558 personer riskerar ett fängelsestraff och bland dem har 65 personer redan dömts, enligt ryska människorättsorganisationen OVD Info. Det handlar om de som har gripits under protesterna, uttalat sig mot kriget i sociala medier eller har använt symbolik som ryska myndigheter anser vara "nazistisk".

Till den "nazistiska" symboliken ingår bland annat Ukrainas flagga och en vit-blåvit flagga som symboliserar kampen för fred och tankefrihet. Bilar med sådana flaggor stoppas, och barn som har profilbilder med Ukrainas flagga får besök av FSB. Alla sådana fall registreras löpande av människorättsorganisationer.

Aven mer bisarra fall förekommer. I april dömdes en 70-årig kvinna från Moskva till böter motsvarande runt 5 000 svenska kronor för sin kommentar om Ukrainas president *Volodymyr Zelenskyy*. Under ett samtal sade hon att "Zelenskyy är en snygg ung man med en bra känsla för humor".

FOTON: PRIVAT

FARLIG TÅRTMAKERSKA. Anastasia Tjernysjeva har fått böter för bilder på sina bakverk.

FARLIG TÅRTA. En tårta i ukrainska färger som hotar makten.

Och 22-åriga *Anastasia Tjernysjeva* från Moskva har fått böter för sina tårter som hon bakar och sedan lägger upp bilder på dem på sociala medier. På blågula tårter har hon bland annat skrivit på ukrainska "kärlek kommer att vinna". Om någon anger henne en gång till riskerar hon fängelsestraff istället för böter.

– Myndigheterna attackerar hela civilsamhället och försöker visa att människan i Ryssland är hjälplös, säger Violetta Fitsner, jurist på OVD Info.

april stängde ryska myndigheter ner en av Rysslands äldsta människorättsorganisationer; Moskvas Helsingforsgrupp. Samma månad fattade en domstol i Moskva beslut om att lägga ner den oberoende tankesmedjan Sova som undersökte frågor rörande rasism och nationalism i det post-sovjetiska Ryssland. Flera människorättsorganisationer är redan nedlagda, bland annat Memorial. De flesta aktivister har flyttat utomlands. Amnesty International och Human Rights Watch tvingades stänga

sin verksamhet i Ryssland i april 2022.

– Vårt civilsamhälle fortsätter att kämpa och människorättsorganisationer

arbetar trots repression, säger Violetta Fitsner.

OVD Info är ett exempel på en organisation som finns tack vare solidariteten inom det ryska samhället.

Organisationen försöker att dokumentera alla missförhållanden mellan den ryska staten och dess medborgare

när det kommer till politisk repression; de erbjuder juridisk hjälp och betalar böter. De finansieras i stort sett med insamlingar från ryssar och sedan början av kriget har antalet volontärarbetare mer än fördubblats – från 3 000 till 7 000 personer.

– Det går inte att förutspå hur det ska fortsätta. Inget förvånar oss längre. Trots det är det viktigt att fortsätta vårt arbete, hjälpa andra och tro på att vi kommer att ändra Ryssland och att mänskliga rättigheter ska respekteras, säger Violetta Fitsner. ■■■

Violetta Fitsner

Fotnot: Samtliga intervjuer är gjorda digitalt på Telegram.

”Talibanerna bedriver

Många människorättsaktivister från Afghanistan känner sig svikna av det internationella samfundet, menar människorättsaktivisten Horia Mosadiq.

TEXT: CHARLIE OLOFSSON

Horia Mosadiq gästade Amnesty årsmöte i Hallunda och gav en mörk bild av situationen för människorättsförsvarare i Afghanistan.

Hon är Amnesty Internationals Afghanistanexpert och jämförde talibanernas maktövertagande i augusti 2021 med när de intog Kabul 1996:

– Skillnaden är att de är smartare nu i hur de förhåller sig till omvärlden. 1996 sade de öppet att de inte kunde tillåta utbildning för kvinnor eftersom det strider mot islam. Nu ljuger de och säger att de håller på att ”undersöka saken”.

Efter maktövertagandet 2021 har kvinnor och flickor i Afghanistan inte längre rätt till utbildning, arbete och fri rörlighet. Amnesty rapport ”*Death in Slow Motion: Women and Girls Under Taliban Rule*” 27 juli 2022 visar också hur kvinnor som fredligt har protesterat mot förtryckande regler har hotats, gripits, fängslats, torterats och utsatts för påtvingade försvinnanden.

– Talibanerna bedriver ett krig mot kvinnor, sade Horia Mosadiq.

För när scenen intervjuades hon av Tomas Hultman, ordförande för Amnesty-fonden, som förmedlar bistånd till människorättsaktivister. Förra året delade fonden ut nästan dubbelt så mycket pengar jämfört med år 2021 vilket till stor del beror på situationen i Afghanistan.

Totalt nåddes 2 411 personer av Amnestyfondens stöd år 2022 och av dem kom

1 162 personer från Afghanistan.

– Det handlar framför allt om stöd för flytt till säkrare platser. Vi såg att vårt stöd verkligen behövdes, säger Tomas Hultman.

Att talibanerna har återtagit makten påverkar även Horia Mosadiq.

– Jag har fått så många dödshot under åren att de inte skrämmer mig längre, sade hon men tillade att hon sedan maktövertagandet har blivit rädd för att hennes arbete ska påverka anhängare i Afghanistan.

Hon sade också att hon ser att det finns en ny generation i Afghanistan som inte accepterar kränkningarna av kvinnors och minoritetsgruppers rättigheter:

– Det händer mycket, som att kvinnor demonstrerar på gatorna och att modiga män sluter upp i solidaritet.

Vid flera lärosäten har det genomförts aktioner där manliga studenter har rest sig upp och lämnat klassrummen i protest mot att kvinnor inte längre får utbilda sig.

– De säger att de inte vill studera om inte deras systrar också får göra det. Även lärare har protesterat och sagt att de inte vill undervisa i en enkönad miljö.

Motståndet mot talibanregimen möts enligt Horia Mosadiq av våldsam repression. Flera personer har dödats av polis vid fredliga protester och många har gripits. I februari i år greps och misshandlades till exempel professor *Ismail Mashal* i samband med att han delade ut läroböcker. Han har tidigare uppmärksammats i ett tv-inslag där han rev sönder sitt examensbevis.

I anslutning till samtalet med Horia Mosadiq vid årsmötet berättade *Gunilla Odin*, från Amnesty-fonden, och *Madelaine Seidlitz*, senior rådgivare på Amnesty Sverige, hur Amnesty stöttar människorättsaktivister i Afghanistan.

– Det viktigaste nu är att inte acceptera

ett krig mot kvinnor”

och normalisera situationen i Afghanistan, sade Madelaine Seidlitz.

Horia Mosadiq tackade under årsmötet för stödet från Amnesty.

– Jag vet inte vad vi skulle göra utan det, sade hon och uttryckte samtidigt besvikelse över den svaghet som hon tycker att det internationella samfundet visar i relation till talibanregimen. Jag känner mig förrädd av alla dem som sade att de stöttade oss men nu är passiva, säger Horia Mosadiq.

Hon drar en parallell till hur stora delar av västvärlden under det senaste året har samlats kring sanktioner mot politiska ledare i Ryssland:

– Man skulle kunna införa reseförbud för representanter från talibanregimen. Det har man inte gjort. Man skulle kunna frysa deras tillgångar.

Hon ser att det i analyser av utvecklingen i Afghanistan ibland hänvisas till att politiken som talibanerna driver på något sätt skulle höra ihop med en afghansk kultur. Det är ett synsätt som hon avfärdar bestämt.

– Det är inte en del av min kultur. Min mamma gick med minikjol i Kabul. Min mormor var lärare. Den här politiken har påtvingats mig. Förtryck är inte min kultur, sade hon och möttes av applåder. ■■■

DYSTER BILD.
Tomas Hultman från Amnesty-fonden samtalar med Horia Mosadiq.

FOTO: ANNIE BECKMAN

Amnestymedlemmar återigen på fysiskt årsmöte

Den 6-7 maj samlades svenska Amnesty till årsmöte i Hallunda Folkets Hus i sydvästra Stockholm.

TEXT: CHARLIE OLOFSSON OCH LISA OLSSON

Vid årsmötet fattades en rad beslut och i några fall blev det livliga diskussioner kring motioner och förslag från styrelsen. Årsmötet fattade beslut om att höja medlemsavgiften för första gången på 25 år. Det behövs för att organisationen ska kunna fortsätta bedriva ett starkt arbete för mänskliga rättigheter och utveckla Amnesty Sveriges verksamhet, menade styrelsen.

– Till skillnad från många andra organisationer tar vi inte emot statligt stöd. Det är viktigt för vår självständighet och för att vi ska kunna stå rakryggade, sade ordförande Parul Sharma.

Valberedningen fick nya direktiv för att ”säkerställa att kandidater till förtroendeposter förstår att de i egenskap av förtroendevalda kan uppfattas som representanter för organisationen och därmed inte bör uttrycka partipolitiska sympatier offentligt”.

Direktiverna kom mot bakgrund av att Parul Sharma i samband med valrörelsen år 2022 figurerade i Miljöpartiets valkampanj.

– Jag gick ut öppet och sade vilket parti jag skulle rösta på och det var fel. Det skulle jag inte gjort som ordförande för Amnesty. Med de nya direktiven blir det klart och tydligt, förklarade Parul Sharma för Amnesty Press.

Generalsekreterare Anna Johansson framhöll i debatten att de nya direktiven bara rör förtroendevalda: – Som medlem har man självklart sin yttrandefrihet och föreningsfrihet, men som förtroendevald kan man inte gå ut och säga att man tillhör ett visst parti.

Granskningskommittén, GK, hade vid årsmötet 2022 riktat skarp kritik mot styrel-

TILL BESLUT. Amnesty samlat till årsmöte i Hallunda.

FOTO: ANNIE BECKMAN

mötte starka reaktioner i Sverige och cirka 2 000 medlemmar lämnade då Amnesty.

Till årsmötet fanns en motion som föreslog att Amnesty Sverige inom den internationella rörelsen ska arbeta för att ”prostitution ska ses som ett betalt övergrepp”.

– Det skulle sända en signal om att ingen har rätt att utnyttja din kropp, sade motionären *Christine Gandal* från studentgruppen 182 i Uppsala och fick medhåll från flera andra talare.

Styrelsen ville att motionen skulle avslås och hänvisade bland annat till att det inte går att få gehör för en sådan linje i den internationella rörelsen.

I en jämn omröstning vann styrelsens linje med 55 mot 41 röster och 13 nedlagda.

Det här var första gången sedan 2019 som ett fysiskt årsmöte hölls och 162 röstberättigade medlemmar hade anmält sig men det var bara runt 130 personer som var närvarande. Parallellt med årsmötet hölls också den nationella ungdomsträffen vilket gav en ungdomlig prägel.

Svenska Amnesty har fortsatt tappa medlemmar och vid årsskiftet var antalet medlemmar 80 220.

När Amnesty 2019 samlades i Gävle till det sista årsmötet före pandemin hade Amnesty 96 058 medlemmar och drygt 200 röstberättigade medlemmar var då anmälda. ■■■

sen för att det har blivit svårare för medlemmar att följa styrelsens arbete då underlag till styrelsemöten sekretessbeläggs. Enligt GK var vissa beslut också skrivna på ett sätt som gör dem obegripliga för läsaren ”i och med att det i protokollet hänvisas till ett underlag som det råder sekretess för.”

Även i årets rapport lyfte GK fram kritiken om bristande transparens. Från styrelsen lyfte man fram att Amnesty har fått positiv återkoppling från revisorerna, som alltså inte ser brister i transparensen utan tycker att Amnestys kontrollmiljö är mycket bra.

Årsmötet beslöt att distrikten inom Amnesty nu läggs ned och ersätts med lokalföreningar.

Maria Eklund från GK pekade på att den föreslagna organisationsförändringen var ett exempel på frågor som rör hela medlemsrörelsen och GK hade i sin rapport föreslagit att sådana frågor ”publiceras öppet, tydligt och inkluderande för alla intresserade medlemmar”.

År 2015 beslöt Amnesty International vid sitt internationella rådsmöte, ICM, att utforma en policy om ”Staters skyldigheter att respektera, skydda och uppfylla de mänskliga rättigheterna för personer som säljer sex”. Där förespråkas avkriminalisering av såväl köpare som säljare, vilket

Vad var bäst i år?

ABIR ALTAHA

17 år, Göteborg, första årsmötet.

– Allt har varit perfekt och jag här lärt mig mycket, men det bästa har varit att lära känna alla. Det har varit riktigt najs.

HAZRAT KHUDOYBERDI

69 år, Norrköping, första årsmötet.

– Engagemanget, att folk bryr sig och diskuterar mycket. Ungdomarna som är en sådan drivkraft. Vår framtid ligger i deras händer. Och slutligen att ledningen vågar ta kritik.

ALISON PAYNE

20 år, Visby, första årsmötet.

– Antirasismseminariet som jag har varit med och organiserat. Det var nervöst först, men kul att folk engagerade sig i det som jag har varit med och skapat.

AGNETA TANNERFELDT

81 år, Stockholm, fjärde eller femte årsmötet.

– Jag är positivt överraskad att de har lyckats få en bra struktur med tanke på hur mycket information och dokument det är. Och de har nästan lyckats hålla tiden. Jag har varit medlem i 50 år.

KERSTIN OLSSON

62 år, Sandviken, har varit på över tio årsmöten.

– Jag har varit engagerad i Amnesty sedan förra seklet. Att träffa människor är alltid det bästa.

TEXT: LISA OLSSON
FOTO: ANNIE BECKMAN

Malú fick årets Per Anger-pris

MEXIKO

HUVUDSTAD:
Mexico City

POLITIK: Ockuperades av Spanien 1521 som styrde i 300 år. Efter den mexikanska revolutionen 1910–1920 dominerades politiken av PRI, Institutionella revolutionspartiet, som styrde fram till år 2000, då konservativa PAN vann valet. Andrés Manuel López Obrador, som leder vänsterpartiet Morena, är president sedan 2018. Mexiko har en fortsatt hög våldsnivå där omkring 30 000 personer årligen mördas eller försvinner.

YTA: 1 972 550 km²
(Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING:
129,2 miljoner

I Mexiko, där i snitt tio kvinnor mördas varje dag, kämpar Per Anger-pristagaren **María Luisa "Malú" García Andrade** för att sätta stopp för morderna på kvinnor. I slutet av april fick hon pris för sitt arbete från den svenska regeringen.

TEXT: VERA HÄGGBLOM

Malú García Andrade vet alltför väl vad det innebär att ha en familjemedlem som drabbats av "femicid", det vill säga att kvinnor mördas på grund av att de är just kvinnor.

– Varje steg jag tar i mitt arbete för de mänskliga rättigheterna tar jag i min systers namn och till hennes minne, säger hon med tårar i ögonen i samband med prisceremonin på Forum för levande historia i Gamla stan.

Den 14 februari 2001 var hennes 17-åriga lillasyster *Alejandra* på väg till arbetet på en fabrik i utkanten av Ciudad Juárez i den mexikanska delstaten Chihuahua. Hon kom aldrig fram. En vecka senare hittades Alejandra död, med kroppen märkt av tortyr och sexuella övergrepp.

Polisen larmades, men utredningen lades ned och förövarna ställdes aldrig inför rätta. Istället fick Malús och Alejandras mamma *Norma* själv söka rättvisa för sin

dotter, och 2003 startade hon organisationen "*Nuestras Hijas de Regreso a Casa*" (ung. "Vi vill ha hem våra flickor") i syfte att söka upprättelse för de försvunna och mördade flickorna och skapa uppmärksamhet kring de utbredda morderna på kvinnor i Ciudad Juárez.

Aven Malú anslöt sig snart till arbetet med organisationen. En dag följde hon med sin mamma för att sätta upp de rosa kors som har blivit symbolen för de kvinnor som utsätts för femicid i Mexiko. Malús dotter hade av säkerhetsskäl lämnats kvar i bilen tillsammans med en barnvakt. Plötsligt kom barnvakten och berättade att dottern grät otröstligt. Malú sprang dit och frågade varför hon grät.

– Då sade hon till mig "Mamma, lova mig att du inte kommer låta dem döda mig. För här i Juárez dödar de flickorna." Jag kra-

TACKSAM. Uppmärksamheten kring priser som Per Anger och stödet från internationella organisationer kan enligt Malú García Andrade förbättra säkerhetssituationen för människorättsförsvare som henne själv i Mexiko.

JURYNS MOTIVERING:

"María Luisa García Andrade visar ett enormt mod i sin kamp för alla de kvinnor som försvunnit och mördats i Mexiko. I en extremt våldsam miljö kräver hon att staten utreder kvinnomord, femicid, och att de skyldiga döms. Hon ger stöd till drabbade familjer, arbetar för rättsliga reformer och vägrar att ge upp trots att hon och hennes familj måste leva gömda. Hennes beslutsamhet och villkorlösa mod inspirerar och inger hopp om förändring."

BESLUTSAM. Malú García Andrade har kämpat för försvunna och mördade kvinnor och deras familjer i över 20 års tid. Källan till engagemanget är att hennes egen lillasyster Alejandra brutalt fördes bort och mördades som 17-åring.

FOTO: CRISTOPHER ORDOÑEZ

made om henne och började själv att gråta, för jag kunde inte lova henne att det aldrig skulle kunna hända. Men vad jag däremot kunde lova henne var att jag aldrig skulle sluta kämpa för att hon någon gång skulle slippa den där rädslan och få veta att hon har rätten att växa upp och leva fritt, utan våld, säger Malú till Amnesty Press.

Idag är Malú García Andrade utbildad jurist och ägnar all sin tid till kampen mot femicid. Förutom att driva kampanjer för att öka medvetenheten om morderna på kvinnor och få myndigheterna att genomföra

ordentliga utredningar av fallen, företräder hon också familjer som liksom hennes egen har drabbats av våldet mot kvinnor. Framför allt vill hon stötta andra familjer till att hjälpa sig själva – och andra.

– Malú kan inte själv driva 10 000 fall. Det är omöjligt. Men Malú kan ge rådgivning till de här familjerna, inte bara för att de ska kunna försvara sig själva, utan för att de när de väl har lärt sig hur de kan försvara sina rättigheter också ska kunna lära andra att göra det. Det är den här typen av kedja som vi behöver, säger hon.

– Familjerna behöver veta sina rättig-

DET HÄR ÄR PER ANGER-PRIS

PER ANGER-PRIS ÄR den svenska regeringens internationella pris för mänskliga rättigheter och demokrati. Det instiftades 2004 för att uppmärksamma de insatser den svenska diplomaten *Per Anger* gjorde under andra världskriget då han räddade ungerska judar undan Förintelsen. Forum för levande historia har regeringens uppdrag att årligen dela ut priset. Nio organisationer har rätt att nominera pristagare till juryn.

FOTO: PRIVAT/FORUM FÖR LEVANDE HISTORIA

heter så att de kan kräva upprättelse, och staten måste ställa förövarna till svars och få ett slut på den utbredda straffriheten. Först då kan flickor och kvinnor leva utan våld och rädsla, fortsätter hon.

På ett sätt har kampen gett resultat. När systemen Alejandra mördades fanns inte benämningen femicid med i lagstiftningen, och det saknades expertutredare och forensiska laboratorier. – Idag, 20 år senare har vi allt detta, konstaterar Malú. Men vad vi fortfarande inte har är en regering med viljan att omsätta dessa lagar i praktiken. Man har all kunskap och all lagstiftning som krävs, men ändå skipas inte rättvisa!

Amnesty-rapporten "Justice on Trial" från 20 september 2021 beskriver hur utredningarna om mord på flickor och kvinnor i delstaten Mexiko bedrivs på ett systematiskt bristfälligt vis, där bevis slarvas bort, brottsoffer misstänkliggörs och morderna ibland felaktigt klassas som olyckor eller självmord. Konsekvensen är en utbredd straffrihet, där förövarna många gånger går fria, samtidigt som kvinnor och flickor fortsätter att mördas.

– Det som förr hände i Juárez händer nu i hela Mexiko. För myndigheterna fortsätter

på samma sätt – trots att det är 2023 fortsätter straffriheten att vara lika utbredd som för 30 år sedan, säger Malú García Andrade.

Att kämpa för rättvisa och kvinnors rättigheter har också ett högt pris i dagens Mexiko. Malú och hennes familjemedlemmar har utsatts för såväl mordhot som attentat och kidnappningsförsök och tvingas leva gömda och ha livvakter.

– Vissa av våra släktingar har blivit så rädda att de inte längre vågar prata med oss, konstaterar hon.

Vilka som ligger bakom hoten har aldrig blivit fastställt, men enligt Malú kan det handla om såväl förövarna själva som inte vill hamna i fängelse för femicid, till personer inom myndigheterna som inte vill bli utpekade som direkt eller indirekt delaktiga i att kvinnor fortsätter att mördas på grund av den utbredda korruptionen i landet.

Att sluta kämpa för de anhöriga till Mexikos alla mördade flickor och kvinnor är dock inte ett alternativ för Malú García Andrade. Då hon efter systemens död kom i kontakt med andra familjer i samma situation och började hjälpa dem avgav hon ett löfte till sig själv:

– Jag lovade att jag skulle fortsätta att kämpa för de här familjerna, för då min syster försvann hade jag verkligen uppskattat om det hade funnits en Malú där för oss. IIII

PÅ FLYKT I 25 ÅR

BOSNIEN-HERCEGOVINA. Den 17 maj greps **Kemal Mrndzic**, 50, i Swampscott, en liten stad utanför Boston i USA. Enligt åklagarmyndigheten i Massachusetts hade han lyckats lura myndigheterna i USA när han 1999 kom som flykting och hävdade att han suttit fängslad och hade torterats av serbiska styrkor under kriget i Bosnien.

I själva verket var Kemal Mrndzic, som är bosniak, en av dem som styrde i fånglägret Čelebići som inrättades av den bosniska regeringssidan och kroatiska HVO i maj 1992. Omkring 240 bosnienserber från staden Konjic hölls i lägret fram till december 1992 och utsattes för tortyr och våldtäkter. Vissa fångar mördades.

FN:s krigsförbrytartribunal för ex-Jugoslavien, ICTY, har kartlagt vad som hände i lägret och 1998 dömdes tre personer som hade en ledande roll i Čelebići till längre fängelsestraff medan en fjärde åtalad frikändes.

Kemal Mrndzic förhördes i Sarajevo av personer från ICTY när utredningen inleddes efter krigsslutet 1995. De misstänkte honom för delaktighet i brotten. Kemal Mrndzic flydde då från Bosnien till Kroatien och sökte sedan asyl i USA. IIII

KUNGAHUSET GRANSKAS

STORBRITANNIEN. Inför kröningen av **Charles III** genomförde den brittiska tidningen The Guardian en kartläggning av kopplingar mellan kungahuset och den transatlantiska slavhandeln. Slaveriet avskaffades inom det brittiska imperiet 1833 men tidningen konstaterade att minst 12 monarker hade stött och tjänat på slavhandeln i nästan 300 år.

Tidigare okända dokument hittades av tidningen, däribland att kung **William III** 1689 hade fått aktier värda 1 000 pund i slavhandelsbolaget Royal African Company.

– Det råder ingen tvekan om att århundraden av investeringar i afrikanskt slaveri och slavhandeln har bidragit enormt till att bygga upp status, prestige och förmögenhet för dagens kungafamilj, sade historikern **Brooke Newman** till The Guardian.

Efter tidningens granskning har kung Charles III sagt att kungahuset är positivt till ett forskningsprojekt för att kartlägga kungahusets inblandning i slavhandeln. IIII

På de anklagades bänk i Kapstaden

RWANDA. Den 24 maj meddelades att **Fulgence Kayishema** hade gripits i Paarl, en sydafrikansk stad norr om Kapstaden. Den 62-årige rwandieren hade i över 20 år levt under falskt namn och sydafrikansk polis beskrev honom som ”en av världens mest eftersökta personer för folkmord”.

Fulgence Kayishema har varit efterlyst av ICTR, FN:s Rwanda-tribunal, misstänkt för folkmord 1994. ICTR och syskontribunalen för Jugoslavien, ICTY, lades ned 2010 men det finns en ”mekanism” kvar vars uppgift är att ta hand om återstående fall.

Serge Brammertz, som leder mekanismens arbete för att hitta de fyra personer som återstår på åtalslistan för folkmordet i Rwanda, tackade Sydafrika för samarbetet med att hitta Fulgence Kayishema.

– Folkmord är det allvarligaste brottet, sade Serge Brammertz. Det här gripandet visar att rättvisa kommer att skipas oavsett hur lång tid det tar.

Hans kontor sade i ett uttalande att spaningsarbetet som ledde till gripandet har omfattat många länder i Afrika och på andra ställen och visat att Fulgence Kayishema hade haft många falska namn och dokument under sin flykt.

1994 var Fulgence Kayishema, som tillhör folkgruppen hutuer, polischef i Kivumu i norra Rwanda. Han ska ha haft en ledande roll när tutsier samlades ihop i området. Vid en katolsk kyrka i Nyange fanns omkring tusentals tutsier. Den 13

FLYKTEN ÄR ÖVER. Fulgence Kayishema är misstänkt för folkmord i Rwanda och framträdde i en domstol i Kapstaden 26 maj.

FOTO: HALDEN KROG/EPA/TT

april 1994 inledde Fulgence Kayishemas poliser och medlemmar i hutumilisen Interahamwe en attack där granater kastades in i folkmassan och människor högs ihjäl med machetes. De som överlevde barrikerade sig inne i kyrkan. Till sist kördes en bulldozer fram för att förstöra

kyrkan. Alla personer som hittades levande i ruinerna dödades. Totalt beräknas 2 000 personer ha dödats i samband med attacken mot kyrkan.

Folkmordet i Rwanda pågick under 100 dagar 1994. Omkring 800 000 personer, de flesta tutsier, beräknas ha mördats. FN

inrättade ICTR för att åtala de högsta ansvariga för folkmordet. Av de 96 personer som fanns på den listan återstår fyra, däribland Fulgence Kayishema. I Rwanda och andra länder fortsätter processer mot personer som deltog i folkmordet men inte hade en ledande roll. **ULF B ANDERSSON**

941 DOMAR SKA GRANSKAS

IRLAND. År 1993 avkriminaliserades samkönad sex i Irland. På 25-årsdagen av det beslutet antog Irlands parlamentet 2018 enhälligt ett beslut om en ursäkt till de som hade dömts för detta brott. Nu har en kartläggning gjorts och man har funnit att 941 män beräknas ha dömts. En del dömdes till fängelse medan andra fick villkorlig dom, böter eller beordrades att besöka en psykiater, rapporterar The Irish Times. Totalt beräknas 2 120 personer ha anmälts eller utretts även om alla inte dömdes.

Även om brottet är avskaffat finns domarna kvar och en arbetsgrupp, etablerad av det irländska justitiedepartementet, har sett över hur de dömda männen ska kunna få individuell upprättelse och domarna upphävda.

I arbetsgruppen har ingått representanter för departementet, åklagarmyndigheten, den irländska människorättskommissionen och tre ledamöter från hbtqi-grupper.

– Tiden rinner ut för de som dömdes fram till 1993 och det behövs en tidsplan för upprättelsen, sade **Karl Hayden** från ”LGBT Restorative Justice Campaign”, enligt Gay Community News. IIII

PRIDE. En parad i Irlands huvudstad Dublin.

FOTO: INFOMATIQUE/WIKIMEDIA

Tortyrrens helvete

HELVETET PÅ PARADISGATAN

Stanislav Asejev
Översättning:
David Szybek
Bite the Bullet Press

I **STADEN DONETSK** i regionen Donbass i östra Ukraina, som kontrolleras av Ryssland och de ryskstödda separatisterna sedan 2014, finns en gammal fabrik där det tillverkades isoleringsmaterial en gång i tiden. Senare omvandlades den till ett livligt konstcentrum, "Izolyatsia" – Isoleringen, för att efter den ryska ockupationen 2014 bli det helvete som åsyftas i titeln på boken "Helvetet på Paradisgatan" av journalisten och författaren **Stanislav Asejev**.

I slutet på februari besökte Asejev Kulturhuset i Stockholm och när jag såg och lyssnade på honom var det svårt att förstå hur någon med förståndet någorlunda i behåll kunnat överleva det han gått igenom. Stanislav Asejev, som bland annat skrev för den ukrainska tidningen Mirror Weekly, greps i juni 2017 och fördes bort. Han dömdes senare till 15 års fängelse för bland annat påstått spioneri. Han frigavs 2019 i en fångutväxling.

Beskrivningarna av det fångarna utsätts för är svåra att läsa. Tortyrerna används för att bryta ner fångarna men också bara för sakens skull. En av de värsta förövarna är en tjänsteman som kallas **Palytj**. Den sadism han utövar mot fångarna är vederbörlig och får mig att undra vad det är som gör att människor kan begå sådana handlingar mot varandra.

Samtidigt som innehållet är tungt gör Stanislav Asejevs språk den lätt att läsa, och för det har nog översättaren **David Szybek** en del av förtjänsten. Asejev skriver med en rak, precis prosa och inte utan viss humor. Boken är en viktig beskrivning av de brott mot mänskliga rättigheter som den ryska ockupationsmakten begår i Ukraina och förtjänar många läsare. **ANDREA BODEKULL**

FOTO: FOLKETS BIO

MOTSTÅND. Ella Marie Hætta Isaksen och Sofia Jannok i "Ellos eatnu – Låt älven leva".

Åter till striden om Alta

ELLOS EATNU – LÅT ÄLVEN LEVA
Skådespelare: **Ella Marie Hætta Isaksen, Gard Emil, Sofia Jannok**
Regissör: **Ole Giæver** Land: **Norge**

OLE GIÆVERS spelfilm "Ellos eatnu – Låt älven leva" skildrar Altakonflikten som utspelade sig i norra Norge under 1970-1980-talet. Den norska staten hade vid den här tiden planer på att dämna Altaälven och bygga

ett vattenkraftverk. Planer som sedermera blev verklighet, trots den kamp som samer, tillsammans med miljökampanjer och andra allierade, förde för sina rättigheter och för att bevara älven.

I centrum för berättelsen står **Ester (Ella Marie Hætta Isaksen)** som återvänder hem till Alta för att börja arbeta som lärare. Snart förstår vi att hon länge fjärrmat sig från sin samiska identitet men när hon

återvänder till sin hembygd börjar något förändras. Esters kusin **Mihkkal (Gard Emil)** tar henne med till demonstranternas lägerplats vid älven. Det blir startskottet för Esters sökande efter sin egen samiska identitet och hur hon ska förhålla sig till den i ett land och på en plats där rasismen mot samer är förhärlkande. I Esters sökande nystas historien upp samtidigt som den gång på gång upprepar sig.

På lägerplatsen vid älven fortgår under tiden motståndet mot vattenkraftverket men demonstranterna får inget gehör för sina aktioner och lägger om sin strategi. Ester, Mihkkal och några av de andra beslutar sig för att resa till Oslo i förhoppning om att fler ska få upp ögonen för den kamp de för i Alta.

De överlämnar ett brev till beslutsfattarna i huvudstaden, sätter upp ett protestläger utanför Stortinget och inleder en hungerstrejk. Men politikerna lyssnar ändå inte till deras krav och planerna på byggnationen av vattenkraftverket fortskrider. Ester och flera andra vägrar ge upp kampen medan vissa, som kämpat längre, blir allt mer modfällda.

Ellos eatnu – Låt älven leva är en film om förtrycket mot samerna och koloniseringen av Sápmi. Och det är en berättelse om vad en sådan våldsamhet innebär för den enskilda individen som på olika sätt tvingas navigera i den. Men det är också en berättelse om motstånd och motståndets betydelse där Altakonflikten blir en projektionssyta som leder tankarna till sådant som sker än idag.

SANNA BLOMGREN

EN RIK BOK FÖR KUNSKAP OM TURKIET

DRAMA UTAN SLUT – TURKIET 100 ÅR

Bitte Hammargren
Stefan Bladh, foto
Atlas

DEN 14 MAJ hölls det parlaments- och presidentval i Turkiet och när denna text skrivs vet vi inte utgången i den andra omgången 28 maj. Kanske sitter president **Recep Tayyip Erdoğan** kvar vid makten och då blir det han som håller i taktspinnen inför den turkiska republikens 100-årsfirande den 29 oktober. Inte minst vi i Sverige har all anledning att följa och försöka förstå vad som händer i Turkiet men det är inte helt lätt med ett land som har en så komplex och intressant historia. Därför är journalisten och författaren **Bitte Hammargrens** och fotografen **Stefan Bladhs** nyligen utkomna bok "Drama utan slut – Turkiet 100 år" mycket vältajmad.

Båda två har lång erfarenhet av att bevaka Turkiet och i tio kapitel redogör de för landets ofta våldsamma och turbulenta historia, från det Osmanska rikets uppgång och fall, folkmordet på armenierna 1915, förföljelse och folkomflyttningar av andra minoritetsgrupper, den evigt närvarande frågan om kurderna, militärkupper genom åren och fram till dagens auktoritära styre.

Boken är en fantastisk kunskapskälla och jag har fått veta så mycket om till exempel hur ansvariga för det armeniska folkmordet sopade igen spåren genom att helt sonika förstöra dokumentationen som fanns. Hur ändringen av alfabetet 1928 från arabiskt till latinskt försvårat kritisk granskning av historieskrivningen. Fördrivning och tvångsflyttning av stora folkgrupper, där ingen

frågade efter deras vilja, gör det inte svårt att förstå de motsättningar som finns.

Boken är också fylld av djupt berörande berättelser om enskilda människors öden och inte minst fotografen Stefan Bladhs mycket fina foton från hans och Bitte Hammargrens många resor i landet under årtal. Bilderna är så långt ifrån de turistiska man kan komma och det som slår mig i många av dem är ögonen på de människor som porträtteras. Syriska flyktingar, romer, gamla överlevande från massakrer – i deras ögon finns en tomhet och tröstlöshet som gör ont.

Det är en rik bok som Bitte Hammargren och Stefan Bladh kommit ut med och jag hoppas den når många läsare för det är den väl värd.

ANDREA BODEKULL

”Boken är också fylld av djupt berörande berättelser om enskilda människors öden.”

FOTO: STEFAN BLADH

LÅNG ERFARENHET. Första reportageresan till Turkiet gjorde **Bitte Hammargren 1992. Åren 2001–2012 var hon Svenska Dagbladets Turkiet- och Mellanösternkorrespondent. Numera är hon senior associerad medarbetare vid UI, Utrikespolitiska institutet.**

Inspirerande film

PÅ HVITFELDTSKA BODDE VI

Regi: **Nils Petter Lofstedt**
Land: **Sverige**

DET ÄR LIKA BRA att säga det direkt. Redan i början av dokumentären "På Hvitfeldtska bodde vi" får jag gåshud. Strax därpå börjar jag gråta. Inte för att det är sorgligt. Inte för att det är våldsamt. Inte för att en oförrätt sker. Utan för att **Nils Petter Lofstedt**, i virrvarret av det som blev startskottet för kravallerna vid EU-toppmötet i Göteborg 2001, lyckas skapa ett slags ode till vänskapen, kärleken och unga människors engagemang.

I mitten av juni 2001 samlades omkring 500 unga aktivister på Hvitfeldtska gymnasiet i Göteborg. De hade rest dit för att umgås, ha kul och delta i demonstrationerna som anordnades med anledning av EU-toppmötet och hade erbjudits sovplats i skolans lokaler. Deras planer fick dock ett abrupt avslut då skolans område omringades av polis och spärrades av med hjälp av lastcontainrar. Ingen fick komma in, ingen fick gå ut och tio timmar senare greps alla som befann sig på skolans område misstänkta för våldsamt upplopp.

Bland dem som blev instängda på Hvitfeldtska fanns Nils Petter Lofstedt med sin kamera och sin dröm om att bli fotograf. Nu har han framkallat sina bilder och hör av sig till några av dem som fastnade på fotografierna för att prata om det som hände de där junidagarna för tjugotvå år sedan.

De möten som följer är känsloladdade, men också reflekterande och tillåtande. Där ryms både ilska, sorg, ånger, glädje och tacksamhet. Tårar varvas med skratt och gråskalorna i den situation som utifrån sett verkat vara svartvit träder fram. Det är befriande och inspirerande i en värld som allt oftare söker enkla svar på svåra frågor.

SANNA BLOMGREN

Gripande porträtt

LITTLE RICHARD: I AM EVERYTHING

Regi: **Lisa Cortés**
Land: **USA**

DEN VACKRE Little Richard från Macon, Georgia!

Sällan missade han tillfället att presentera sig själv på just det viset. Med samma obefintliga ödmjukhet beskrev han sig själv som skaparen och arkitekten av rock'n'roll. Efter 98 minuter i biostolen är jag benägen att ge honom rätt. Jag inser hur merparten av den musik jag älskat i mitt liv har varit fundamentalt präglad av Little Richards sväng, kraftfulla sång och totalt gränslösa stil som inte påminde om något annat som kunde ses eller höras på de stora scenerna.

Little Richards estetik kom istället från en rik queer

tradition i den amerikanska Södern där det var självklart med skratt, skrik, paljetter, centimetertjockt smink, transvestism och svettiga sångtexter med sexreferenser.

Trots alla härliga musikhistorier är det ändå annat än själva musiken som väcker mest nyfikenhet med filmen. Hur fick Little Richard, med sin större-än-livet-själv image, plats i den amerikanska Södern?

Det var en tid då den afro-amerikanska befolkningen öppet utsattes för brutala rasistdåd. Det var olika skolor, olika parkbänkar och olika ingångar för musiker med olika hudfärger när de skulle uppträda på ett ställe. Svarta musiker gjorde klokast i att resa nattetid för att undvika de trakasserier som så ofta förekom i dagsljus.

Little Richard hade en tuff uppväxt i sin familj och i sin

församling som leddes av hans oerhört strikta pappa. Fadern räknade demonstrativt bort Little Richard från brödraskaran, på grund av att han var gay. När sonen var 15 år tog tålamodet slut och Little Richard kastades ut ur huset.

Den hemlöse Little Richard hittar livsluft i den tidens resande teatersällskap, obskyra svartkrogar dit gaykretsen hittade och på spelställen dit inte bara afroamerikaner kom, även en ung vit publik började läcka in i entrén. Little Richards sexuella läggning, tjocka smink och sätt att röra sig fick honom att verka helt ofarlig för de vita familjer som lät döttrarna komma och dansa till hans musik. Hans sätt och manér gjorde honom även lämplig för TV, som inte heller såg något hotfullt i honom.

Little Richards mående under karriären var svängigt och han gjorde abrupt slut med kyrkan, för att så småningom överge rock'n'rollen, och återvända till kyrkan. Han var övertygad om att hans sexualitet utgjorde ett brott mot Guds vilja. Offentligt förklarade han att han inte var homosexuell längre, utan följde Guds alla förväntningar. Vänner och kollegor vittnar om hur han gick från orgier i ett hotellrum till bibelläsning i rummet bredvid, och tillbaka igen. En engelsk medmusiker som såg hur han led säger så fint i filmen att Little Richard alltid kände skuld för vem han var och hur han påverkade människor omkring sig – ”men allt han gav oss var frihet.”

ANDREAS BOSTRÖM

ÅTER TILL ALGERIET. Den fransk-algeriska författaren Nina Bouraoui, född 1967, räknas som en av Frankrikes mest betydande författare av idag.

FOTO: MATHIAS GRATE

NINA BOURAOUI LYCKAS ÅTERIGEN

TILLFREDSSTÄLLELSE

Nina Bouraoui
Översättning:
Maria Björkman
Elisabeth Grate förlag

DEN SOM REDAN

är bekant med **Nina Bouraouis** författarskap kommer att känna igen sig i hennes senaste bok "Tillfredsställelse". Bouraoui återvänder till berättelsen om pojkflickan och hennes bästa vän. Vänner vars mor är måttligt förtjust i att hennes son umgås med pojkflickan. I Tillfredsställelse skildras historien dock ur just moderns perspektiv och således får Bouraouis grundberättelse en ny kostym och öppnar upp för en ny tankevärld. Samtidigt kretsar den kring teman som känns igen: åtrån till kvinnorna och skammen som den för med sig i en heteronormativ värld. Skådeplatsen är också bekant: ett Algeriet som ganska nyligen blivit fritt från den franska kolonialismen och där nya konflikter tycks lura i horisonten, stränderna i Alger, den varma luften, havet och himlen.

I bokens sju kapitel tillika **Michèle Aklis** (alltså moderns) sju skrivhäftens skissar Bouraoui

med sitt intensiva men alltid lika precisa språkbruk fram en ångestladdad och ambivalent tillvaro som är svår att värja sig från. Michèle Akli vill inte att sonen ska påverkas av pojkflickan och (gud förbjude!) bli homosexuell. Hon vill också själv helst slippa att vara i närheten av pojkflickan eftersom det påminner henne om hennes egna undertryckta begär och den skam som det frambringar. Parallellt utvecklar Michèle nämligen ett intresse för pojkflickans mamma; **Catherine**. Ett intresse som ömsom övergår i en besatthet och ömsom bedövas och trängs undan med hjälp av vindrickande och husmoderliga sysslor i den äkta maken och sonens tjänst.

I Tillfredsställelse ryms förstås också den fransk-algeriska Bouraouis ständigt återkommande beskrivningar av mellanförskapet. Mellan Frankrike och Algeriet, mellan skammen och åtrån. Och som så ofta förr kryper berättelsen in under huden. Är du, liksom undertecknad, såld på Bouraoui kommer du inte att bli besviken. Har du ännu inte upptäckt henne väntar dig en litterär skatt.

SANNA BLOMGREN

”Allround”

Världsartisten **Beyoncé** inledde sin världsturné i Solna men musik- och kulturskribenten **Fredrik Strage** var i DN inte så imponerad av den ”präktighet och perfektion” som denna slipade allroundartist visar. Hon är ”så allround att hon kan omfamna gaykultur ena dagen och uppträda i förtryckarstaten Dubai den andra”.

”Ge oss fred”

Ungerns premiärminister **Viktor Orbán** är en flitig deltagare när USA:s konservativa nätverk CPAC samlar sina anhängare. När CPAC i maj höll möte i Budapest hyllade Orbán **Donald Trump**: ”Kom tillbaka herr president, gör Amerika storslaget igen och ge oss fred!”.

”Skrämmande”

Cristina Criddle, journalist på Financial Times, arbetade med artiklar där Tiktok-anställda berättade om missförhållanden om företaget. I BBC berättar hon hur Tiktok kontaktade henne för att berätta att hon blivit övervakad av anställda i företaget. Övervakningen hade ägt rum trots att kontot på Tiktok endast fanns i hennes privata mobil och var upprättat i hennes katts namn, **Buffy**. Ingenstans nämnes vad Cristina Criddle jobbade med och innehållet bestod av kattvideos. ”Skrämmande”, konstaterar hon enligt Journalisten.

”Mer frihet under Hitler”

Robert F Kennedy Jr, son till **Robert Kennedy** som mördades i juni 1968, har meddelat att han vill bli Demokraternas presidentkandidat i valet nästa år. Robert F Kennedy Jr har blivit avstängd från Youtube och Instagram då hans vaccinotstånd under pandemin ansågs ha gått för långt. Han ansåg att det fanns mer frihet i Nazityskland under Hitler än i USA under vaccineringen mot covid-19.

FOTO: ARMIN WEIGEL/AP/TT

EN PIONJÄR HAR GÅTT BORT

I **BÖRJAN AV APRIL** avled **Benjamin Ferencz**, 103 år gammal. Han spelade under årtionden en viktig roll i arbetet med att utveckla ett system för att ställa krigsförbrytare inför rätta.

Benjamin Ferencz föddes 11 mars 1920 i en judisk familj i Šomcuta Mare i Transsylvanien som då tillhörde Ungern. Vid fredsavtalet i Trianon blev området en del av Rumänien och för att undkomma förföljelse av judar emigrerade familjen till USA 1921.

Benjamin Ferencz hade en fattig uppväxt men lyckades få ett stipendium och tog juristexamen vid Harvard 1943. Andra världskriget pågick och han valde att gå in i armén och deltog i landstigningen vid Normandie 6 juni 1944 och striderna för att befria Frankrike. Han var också med vid befrielsen av koncentrationsläger som Buchenwald.

Efter krigsslutet ställde de allierade segrarmakterna ledarna i Nazityskland inför rätta i Nürnberg. Där lades grunden för kommande rättsprocesser under efterkrigstiden. Benjamin Ferencz blev en del av den grupp jurister som i det ockuperade

Tyskland letade efter bevis för att hålla fler rättegångar. I Berlin hade hemliga rapporter hittats i ett arkiv om de massmord som Einsatzgruppen genomförde efter invasionen av Sovjetunionen i juni 1941. Benjamin Ferencz började räkna ihop antalet i rapporterna och slutade när han kom till en miljon döda.

General **Telford Taylor**, den amerikanske chefsåklagaren för Nürnbergprocesserna, insåg betydelsen av dessa bevis och som 27-åring fick Benjamin Ferencz uppdraget att bli chefsåklagare vid den rättegång 1947 där 24 ledare inom Einsatzgruppen åtalades och dömdes.

Han kom senare att bli en av de enträgna jurister som arbetade för ICC, en permanent domstol för att beivra de allvarligaste brotten. Benjamin Ferencz ansåg att det var viktigt att aggressionsbrottet skulle finnas med. Han deltog när Romstadgan för ICC antogs i Rom 1998 och i Uganda 2010 när aggressionsbrottet skulle inkluderas i stadgan.

Efter Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 har den frågan åter blivit högaktuell.

Ulf B Andersson

FATTA PENNAN

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar där en avrättning är nära

förestående, flyktingar som vägras söka asyl eller hotad yttrandefrihet. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Biståndschef från Gaza dömd i Israel

DEN 30 AUGUSTI 2022 dömdes **Mohammed al-Halabi**, chef för den humanitära biståndsorganisationen World Vision i Gaza, till tolv års fängelse av en domstol i Beersheba i södra Israel. Han hade då suttit häktad i sex år anklagad för att ha finansierat ”terrorism” genom att ha förskingrat pengar som ska ha gått till Hamas, som styr i Gaza. Inga bevis för anklagelsen har presenterats och hans arbetsgivare, liksom Australiens utrikesdepartement – som är en viktig bidragsgivare – har granskat ekonomin och avvisat Israels anklagelser.

SKRIV TILL:
Minister of Justice
Yariv Levin
Ministry of Justice, 29 Salah Al-Din St,
Jerusalem 91010, Israel
Fax: +972-(0)2-6288618
E-post: sar@justice.gov.il

Dear Minister Levin,
I am writing to you about Mohammed al-Halabi, a civil engineer and a humanitarian worker from Gaza City, who is currently serving a 12-year sentence in Ramon Prison. He filed an appeal against his conviction before the Israeli High Court. The first hearing, scheduled for 17 May, was postponed.

Mohammed al-Halabi, who was formerly the head of the Gaza office of the US-based charity World Vision, spent six years in detention pending trial.

I call on you to quash the wrongful conviction of Mohammed al-Halabi, drop the fabricated charges against him, discount all statements obtained under torture, and ensure his prompt release unless he is given a re-trial in proceedings that meet international standards for fair trials.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 30 juni.

Oppositionspolitiker i häkte

I TUNISIEN fortsätter tillslagna mot politisk opposition sedan president **Kaïs Saïed** sommaren 2021 gav sig själv omfattande maktbefogenheter. Minst tio personer är häktade sedan i februari, misstänkta bland annat för försök att ”ändra statens natur” vilket kan ge dödsstraff. Bland de häktade finns **Chaima Issa** och **Jaouhar Ben Mbarek**, som båda tillhör ledarskapet i Nationella räddningsfronten, samt **Khayam Turki**, tidigare ledare för oppositionspartiet Ettakatol.

SKRIV TILL:
President of the Republic Kaïs Saïed
Route de la Goulette
Site archéologique de Carthage,
Tunisie
E-post: contact@carthage.tn
Twitter: @TnPresidency

Your Excellency,
I write to you to express my grave concern over the investigation and detention of opposition figures Chaima Issa, Jaouhar Ben Mbarek and politician Khayam Turki.

They are being investigated in relation to trumped up charges of conspiracy under 10 articles of the Tunisian Penal Code including Article 72, which mandates the death penalty for trying to “change the nature of the state”. They also face a dozen charges under a 2015 counterterrorism law including Article 32, which mandates up to 20 years of imprisonment for “forming a terrorist organization”.

I urge you to immediately release Chaima Issa, Jaouhar Ben Mbarek and Khayam Turki and drop all charges against them as they stem solely from the exercise of their human rights or peaceful dissent.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 17 juli.

Aktivister ”försvunna”

SEDAN DEN 28 april är **Dexter Capuyan** och **Gene Roz Jamil “Bazoo” de Jesus** försvunna i Cordillera-regionen i norra Filippinerna. Familjerna har fått tillförlitlig information om att de bortförts av statliga säkerhetsstyrkor. De är båda aktiva i försvaret av urfolks rättigheter i området. Dexter Capuyan har tidigare pekats ut av myndigheterna som påstådd ledare inom den kommunistiska NPA-gerillan. Så kallad rödsmetning, där människorättsförsvarare och aktivister kopplas till väpnade grupper, har använts av myndigheterna under årtionden.

SKRIV TILL:
Senior Undersecretary
Carlito Galvez Jr.
OIC, Department of National Defense
E-post: comms@dnd.gov.ph

Dear Secretary Galvez
I am writing to express grave concern over the disappearance of Indigenous Peoples’ rights defenders Dexter Capuyan and Gene Roz Jamil “Bazoo” de Jesus. They were last seen in Taytay town, Rizal province, on 28 April. Their families have tried searching for them by visiting military and police facilities, but majority of these facilities have denied them assistance.

I call on you to:
Clarify the fate and whereabouts of Capuyan and de Jesus; ensure a prompt, thorough, independent, impartial, transparent and effective investigation into their disappearance.

Yours sincerely,
DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 17 juli.

Ovanstående vädjandebrev med sammanfattning på svenska finns på [amnestypress.se](https://www.amnestypress.se) (längst upp i högra hörnet).

PROTEST. De fasansfulla rapporterna från Darfur ledde till protester över hela världen. Här ropar 17-åriga Rotimi Abimbola från Potomac slagord under ett stort protestmöte, arrangerat av Save Darfur Coalition, i Central Park i New York den 17 september 2006.

FOTO: MARY ALTAFFER/AP/TT

KRIGET PÅ VÄG TILLBAKA TILL DARFUR

I FEBRUARI 2003 inledde två väpnade grupper, SLA och JEM, ett väpnat uppror i Darfur i västra Sudan. I södra Sudan pågick en långvarig konflikt mellan grupper som ville ha ett självständigt Sydsudan och regeringen i huvudstaden Khartoum. I Darfur handlade det inte om självständighet utan om en protest mot den marginalisering som afrikanska folkgrupper upplevde.

Regeringen i Sudan svarade med hårdhänta metoder och snart blev den arabiska janjawid-milisen ökad för sina massaker i byar runt om i Darfur. Omkring två miljoner av sex miljoner invånare fördrevs eller flydde och hamnade i gigantiska läger. Tiotusentals människor dog under kriget, de flesta av svält och sjukdomar i stridernas spår.

Den 31 mars 2005 fattade FN:s säkerhetsråd ett unikt beslut med elva röster för och fyra nedlagda (Algeriet, Brasilien, Kina och USA) och situationen i Darfur hänsköts till ICC, Internationella brottmålsdomstolen, i Haag. Dåvarande chefsåklagaren **Luis Moreno-Ocampo** efterlyste Sudans president Omar al-Bashir för folkmord.

Så småningom avtog striderna, fredsavtal slöts med

en del av rebellgrupperna och 2007 skickade FN och Afrikanska unionen en gemensam fredsbevarande styrka till Darfur. När den operationen avslutades 2021 beskrevs den som en stor framgång.

När folkliga protester i Sudan den 11 april 2019 tvingade fram **Omar al-Bashirs** avgång fanns förhoppningar om att han skulle skickas till Haag och en bestående lösning på konflikterna i olika delar av landet. Men vägen mot demokrati bröts hösten 2021 när general **Abdel Fattah al-Burhan** och general **Mohamed "Hemedti" Hamdan Dagalo** tog över makten. Den sistnämnde blev ökad för 20 år sedan som ledare för janjawid-milisen och leder nu specialstyrkan RSF.

I april i år inleddes strider i Khartoum mellan de bägge generalernas styrkor och nu varnar allt fler för att Darfur kommer bli nästa slagfält. Minni Minnawi ledde 2003 SLA i upproret men slöt senare fred med regeringen och är nu guvernör i Darfur. Den 28 maj uppmanade han "gamla och unga, män och kvinnor" i Darfur att beväpna sig för att stödja armén och försvara sin egendom mot RSF och milisstyrkor.

ULF B ANDERSSON

Hälsningar till fångar

Vi på Amnesty arbetar för och med personerna nedan och du kan bidra genom att skicka en personlig hälsning till någon eller några av dem. Hälsningarna ska vara opolitiska men personliga, till exempel "You are not forgotten" eller liknande.

Leonard Peltier – USA

Leonard Peltier, en del av det amerikanska urfolket Anishinabe-Lakota, dömdes till två livstidsstraff till följd av mordet på två FBI-agenter 1975. Vid tillfället var Leonard ledande inom AIM, en grupp som främjar amerikanskt urfolks rättigheter. Amnesty ifrågasätter starkt rättvisan i rättegången och domen. Amnesty anser att politiska faktorer kan ha påverkat hur fallet behandlades. Leonard har nu suttit fängslad i 46 år. Skriv till Leonard och förmedla solidaritet och hopp. (Engelska)

Leonard Peltier, #89637-132
USP Coleman 1
US Penitentiary
PO Box 1033
Coleman, FL 33521
USA

Marfa Rabkova – Belarus

Marfa Rabkova, människorättsförfvarare och samordnare för människorättsorganisationen Viasna i Belarus, dömdes i september 2022 till 15 års fängelse bl.a. för "involvering i en kriminell organisation". I mars förflyttades Marfa till en straffkoloni. Hon har försämrade hälsoproblem, men nekas tillgång till nödvändig vård. Skicka ett brev till Marfa och berätta att du tänker på henne. Dela gärna personliga tankar kring böcker, film och musik. (Engelska, belarusiska eller ryska)

Marfa Rabkova
(Марыі Аляксандраўне Рабковай)
Penal colony No. 4. 46035,
Homieĺ, vulica Antoshkina 3
Republic of Belarus

Chow Hang-tung – Kina

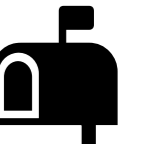
I september 2021 fängslades och åtalades människorättsadvokaten Chow Hang-tung bl.a. för att ha "uppviglat omstörtning". Chow var arrangör av den årliga Hongkong-vakan till minne av massakern på Himmelska fridens torg. På sociala medier bad hon människor individuellt hedra minnet av demonstranterna vid massakern. Skriv till Chow och visa ditt stöd, hon försöker svara så många som möjligt. Hon älskar katter så man får gärna rita en katt. Undvik att nämna Amnesty. (Engelska eller kinesiska)

PO Box No.75
Ma On Shan Post Office,
New Territories,
Hong Kong
(Vi ber er att inte skriva hennes namn på kuvertet)

Omar Radi – Marocko

Den 9 juli 2020 arresterades Omar Radi, en marockansk undersökande journalist och uttalad kritiker av den marockanska regeringens hantering av mänskliga rättigheter. Marockanska myndigheter har trakasserat honom sedan i juni 2020, då en Amnesty rapport publicerades som avslöjade att de olagligt spionerat på honom via hans telefon. I juni 2021 dömdes han för "spionage" och "våldtäkt" efter en grovt orättvis rättegång. Skriv till Omar och visa solidaritet. Undvik att nämna Marockos kung eller namn på marockanska tjänstemän. (Arabiska, franska eller engelska)

Omar Radi
Detention Number 5359
Tiflet 2 local prison
15400 Tiflet
Morocco

Hej medlem

UNGDOMARNA TOG PLATS PÅ ÅRSMÖTET

Den 6-7 maj ägde Amnesty årsmöte rum i Hallunda Folkets Hus. I år samordnades Amnestys nationella ungdomsträff med årsmötet och ungdomarna fick möjlighet att delta i båda arrangemangen. Amnestyaktivister kunde umgås och diskutera över generationsgränserna och ungdomarna fick dessutom gå från att diskutera makt och inflytande till att faktiskt utöva sitt inflytande i plenisalen. Samarrangemanget är kanske starten på en ny tradition där steget in i Amnestys beslutfattande blir lättare för de unga aktivisterna. Tonerna kring årsmötet var positiva i Folkets Hus och den sista dagen satt Arshe Razwan från Malmö, Mona Racho från Helsingborg och Axel Thrulj Andersson från Göteborg i kafeterian och sammanfattade dagarna som varit. Det är första gången de deltar i Amnestys årsmöte, men Mona har deltagit i andra årsmöten tidigare.

"Jag sitter i ungdomsrådet i Helsingborg kommun. Där har jag varit med på årsmöte tidigare." förklarar hon.

Hur länge har ni varit med i Amnesty, och vad gjorde er intresserade?

"Snart ett år", säger Axel. "Jag gick med min kompis, Sumeya. Hon var gruppsekreterare för Amnesty U90 i Göteborg på Klara gymnasium, där jag går. Hon fick med mig där och jag tyckte att det var väldigt intressant, och tycker fortfarande att det är väldigt intressant, eftersom jag bryr mig om mänskliga rättigheter och de globala målen. Nu är jag gruppsekreterare. Det går bra!"

"Samma för mig, ett år." Arshe berättar vidare "Jag blev rekryterad av min vän Rulana från Malmö, hon hade varit medlem i Amnesty ett tag. Jag brinner för mänskliga rättigheter. Så jag tänkte "varför inte ta chansen"? Om man ska vara med i ungdomsrådet eller Amnestys ungdomsgrupper så är det via skolan. Och jag ska ta ett sabbatsår innan universitetet, så jag ville passa på att vara med", förklarar Arshe.

"Jag har varit med sedan 2020, berättar Mona. "För min del tänkte jag på mänskliga rättigheter, men också på en plats

där jag kan höras. Det är jättesvårt för oss unga att hitta den där platsen i dagens samhälle, men när jag såg Amnesty tog jag chansen."

Hade ni förberett er innan ni kom till årsmötet på något särskilt sätt? Visste ni hur det skulle gå till?

"Vi hade fått mejl innan, där det stod hur man kan kandidera och hur man kan anmäla folk som kandidater. Det var mest det vi var beredda på.", berättar Mona.

Arshe berättar att hon är med i ungdomsrådet. "Så jag var med att planera nationella ungdomsträffen som ägde rum igår. Vi valde att kombinera nationella ungdomsträffen med Amnestys årsmöte i år. Vi ville att ungdomars röster skulle bli hörda. Ungdomsaktivister brukar inte delta i årsmötet men nu var vi med och planerade schemat och visste hur upplägget skulle se ut.

Har ni ungdomar haft egna programpunkter vid sidan av årsmötet?

"Nationella träffen igår, hölls av oss från ungdomsrådet.", berättar Arshe." Då hade vi bland annat ett intro-pass om årsmötet, där vi förklarade upplägget på årsmötet och vad som egentligen händer, vad det är och vad det innebär. Sedan hade vi också en workshop om makt och inflytande och varför det är så viktigt att ungdomar ska vara med och medverka. På workshopen hade vi bland annat en kort föreläsning, som jag och min vän Milla höll i, om vad makt är och hur det kan missbrukas. Sedan höll vi en workshop och fixade collage."

Axel fyller i, "Det började med att vi diskuterade makt och inflytande, hur vi förklarar de orden och vad vi tycker att de betyder. För alla har ju sin egen syn på det."

När de tre ungdomsaktivisterna tänker på årsmötet och hur det varit att vara bland de yngsta deltagarna låter de nöjda även om de gärna delat ännu mer av tiden med de mer rutinerade mötesdeltagarna. Axel, Mona och Arshe återkommer till vikten av att ta in olika perspektiv från dem

som är äldre och har andra hjärtefrågor. De nämner Sakariya Hirsi, vars perspektiv verkligen gjorde intryck. Sakariya gästade Amnestys årsmöte för att berätta om hur nätverket Kollektiv Sorg arbetar för att uppmärksamma gatuvåldet i Sverige.

"Han hade en helt annan historia och personlig erfarenhet. Sådant är viktigt att höra", tycker Arshe

Axel tyckte också om föreläsningen om Kollektiv Sorg. "Alla var verkligen väldigt intresserade och lyssnade noga. Alla arbetade med honom kan man säga, och han bjöd in oss, verkligen, och det var bra."

En utmaning under årsmötet som Mona lyfter är språkbruket i plenisalen som upplevs som väldigt tekniskt och svårt. "Motionerna var svåra att hänga med i. Språket var oftast riktat till de äldre", säger hon. De andra håller med om det men menar samtidigt att de tränat sig på avancerat språkbruk i andra sammanhang, som i juridikstudier och kommunalt engagemang. De är överens om att man behöver träna lite på det innan man blir bekväm med språket och teknikaliteterna.

Med entusiasm berättar trion om hur de fick se resultat av sitt deltagande i årsmötet. "Vi har ju pratat mycket om makt och inflytande", berättar Mona. "Att Anela som är vår ordförande i ungdomsgruppen blev invald i valberedningen, det betyder mycket för oss unga. Då vi ser en ungdom på en viktig position ser vi att där finns någon som lyssnar på oss. Oftast är det inte många på sådana vuxna platser som lyssnar på oss."

Axel säger att hans engagemang är på topp efter årsmötet! "Det är väldigt intressant och jag brinner verkligen för det här! Det är kul att bara vara här - och att fortsätta med Amnesty, det är ju verkligen det man vill."

Kommer ni komma tillbaka på något annat årsmöte?

"Jag kommer absolut komma!", säger Axel tvärsäkert.

SÅ HÄR KAN DU ENGAGERA DIG ELLER STÖDJA AMNESTY

Du kan skriva under någon av våra aktioner på amnesty.se/agerahub. Du kan bidra med pengar som finansierar våra utredningar, vårt påverkansarbete och vårt arbete med Amnestysfonden. Du kan dela de rapporter, utrop och namninsamlingar som vi lägger upp på sociala medier. Du kan engagera dig i en grupp och jobba mer fokuserat med en fråga. Du kan agera på egen hand. Varje insats gör skillnad. Därför är du viktig för Amnestys arbete för mänskliga rättigheter. Tack!

STARTA EN EGEN INSAMLING

Det är enkelt och roligt. Starta din insamling på min-insamling.amnesty.se. Dela och inspirera ditt nätverk att stödja din insamling, och se den växa i realtid.

BLI MÅNADSGIVARE VIA AUTOGIRO PÅ AMNESTY.SE

Genom att ge via autogiro räcker din gåva längre och får en långsiktig effekt, så att ännu mer kan gå till ändamålet. Du väljer belopp och kan ändra eller avsluta när du vill.

VILL DU HÖJA DITT MÅNADBELOPP?

Det är enkelt och snabbt gjort på www.amnesty.se/höj

STÖD AMNESTYS ARBETE MED EN GÅVA

Du kan alltid stödja Amnestys arbete via Swish 900 07 20 eller på amnesty.se samt plusgiro 900072-0 och bankgiro 900-0720

Vill du veta mer om att testamentera till Amnesty?

Kontakta oss på testamenten@amnesty.se

HANDLA I AMNESTYBUTIKEN

Köp hållbart producerade produkter till dig själv eller att ge bort på butik.amnesty.se!

Skanna koden ovan med din mobilkamera för att komma direkt till butiken.

BRÅKA FRÅN GRAVEN

Ta kampen mot förtryckare och orättvisor även efter din död. Skriv in Amnesty International i ditt testamente så hjälper vi dig att fortsätta kämpa för mänskliga rättigheter så länge det behövs.

Skriv ditt testamente kostnadsfritt på amnesty.se/testamente

90 SVENSK INSAMLINGS KONTROLL

AMNESTY INTERNATIONAL

Kan en Postkodlott bidra till ett öppnare och friare samhälle?

Det kanske låter konstigt, men på sätt och vis kan en lott faktiskt bidra till ett öppnare och friare samhälle. Eftersom hela överskottet från Postkodlotteriets försäljning går till 60 viktiga organisationer, bland andra Amnesty International som kämpar för att stärka de mänskliga rättigheterna. Tack vare alla som har eller har haft en Postkodlott har Amnesty hittills fått ta emot 232 miljoner kronor.

Det är det allra bästa med Postkodlotteriet.

Men det finns en sak till som är väldigt bra, och det är att du kan vinna tillsammans med dina grannar, samtidigt som du bidrar.

Visste du att nästan en miljon människor i Sverige är med i Postkodlotteriet? Det är fantastiskt, vilken kraft! Nästan en miljon människor som delar drömmen om att vinna stort – och drömmen om en bättre värld.

Rickard Sjöberg är programledare och vinstudelare i Postkodlotteriet.

Köp lott eller läs mer på postkodlotteriet.se

Åldersgräns 18 år. Gå in på stodlinjen.se om du eller en anhörig spelar för mycket. Mer info på postkodlotteriet.se

SVENSKA POSTKOD LOTTERIET

HAR DU SKRIVIT UNDER VÅRA SENASTE AKTIONER?

Namninsamlingar kan vara skillnaden mellan liv och död, bättre lagar och ett mer rättvist samhälle. Skriv under för att mänskliga rättigheter ska gälla alla. Tillsammans gör vi skillnad!

www.amnesty.se/agera

AMNESTY INTERNATIONAL

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER ETT HELT ÅR!

PRENUMERERA PÅ AMNESTY PRESS.

Ja, jag vill prenumerera på Amnesty Press. Fyra nr per år kostar 200 kr. Skicka mig ett inbetalningskort.

Ja, jag vill bli medlem. För 240 kronor om året ingår Amnesty Press i ditt medlemskap.

FÖR- OCH EFTERNAMN: _____

ADRESS: _____

POSTNUMMER OCH ORT: _____

TELEFONNUMMER: _____

Beställ via e-post: distributionen@amnesty.se eller skicka in kupongen i ett kuvert till Amnesty International, svarspost 110 610 800, Box 4719, 116 92 Stockholm

HANDLA I AMNESTYBUTIKEN

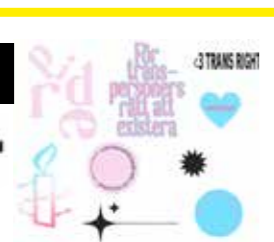
HANDLA PÅ BUTIK.AMNESTY.SE

- ✓ Hållbart producerade produkter
- ✓ Bidrar till Amnestys arbete för mänskliga rättigheter
- ✓ Perfekta att ge bort
- ✓ Visar att du tar ställning

Köp till dig själv eller att ge bort på [butik.amnesty.se!](https://butik.amnesty.se)

NYTT PÅ VÄG IN:

← RYGGSÄCK STICKERS →

ÄNTLIGEN SÅGS VI IGEN!

Efter några år med digitala årsmöten, var det äntligen dags att vi fick träffas igen – på plats. 2023 års årsmöte gick av stapeln på Hallunda Folkets hus i Stockholm, helgen 6-7 maj. Som jag har längtat. De senaste tre åren har jag suttit hemma på en soffa och visserligen sett er, men via datorskärmen.

Jag kände redan innan avresan till Stockholm hur mycket jag har längtat efter att få samlas, mötas, mingla, diskutera och prata om det som är viktigt, det vi brinner för, det som för oss samman – arbetet med att de mänskliga rättigheterna ska gälla alla, alltid!

För mig som reser till Stockholm, blev känslan påtaglig direkt på hotellet. På morgonen fanns en rad gamla bekanta vid hotellfrukosten och det var så härligt att få krama om dem efter att vi inte har setts på flera år.

Väl i Hallunda startade årsmötet som pågick två dagar, i fullt tempo. Mötet öppnades av vår ordförande och vårt ungdomsråd, något vi i styrelsen hoppas blir en tradition! Vi började med tillbakablickar över föregående år och jag känner mig stolt när jag hör allt som Amnesty har åstadkommit under 2022.

Under två parallella beredningsgrupper gick vi igenom ett flertal motioner som inkommit från medlemmar och en rad förslag från oss i styrelsen. Trots en del oenigheter blev det bra och respektfulla diskussioner.

Vi fick lyssna till Sakariya Hirsi från Kollektiv Sorg som berättade om deras enormt viktiga arbete kopplat till det grova våldet och skjutningarna som sker i vårt land. Otroligt berörande!

Andra dagen började med två workshops där den ena var en "Gemensam omvärldsspaning på våra prioriterade människorättsrågor" och den andra behandlade "Antirasism och alliering i praktiken". Jag gick på den senare och lämnade rummet med orden "Vi ska vara hårda mot strukturer, men mjuka mot människor". Vi har mycket arbete kvar att göra på alla nivåer, men Amnestys jämlikhetsarbete och den nya verksamhetsstrategin gör att vi är på rätt väg.

Därefter var det dags för beslut i plenum och val till förtroendeposter. Grattis främst till er som är nya på era poster!

Årsmötet avslutades med ett panelsamtal om människorättsförsvarare i Afghanistan, med Horia Mosadiq. Det är lätt att bli nedslagen när man hör hur kvinnor och flickor har det i Afghanistan, men samtidigt fanns det så mycket kraft i rummet. Att lyssna till hur Amnestyfonden arbetar och även vad Amnesty i stort gör för att förändra situationen ger mig hopp. Jag känner en glädje över att ingå i världens största människorättsorganisation som aldrig ger upp, som försöker se alla människor, allt förtyck och all orättvisa.

Efter två dagar tillsammans, där jag fysiskt känt den härliga stämningen i rummet, är jag fylld av kraft, energi och en försäkran om att vi outtröttligt kommer att fortsätta kampen tillsammans.

CLARA WALLIN, LEDAMOT

STYRELSENS HÖRNA

Amnesty Press
@amnestypress

Startsida

Inlägg

Foton

Om

Community

DU FÖLJER VÄL **AMNESTY PRESS**
PÅ FACEBOOK?

POSTTIDNING B

Avsändare:
Amnesty International
Box 4719
116 92 Stockholm

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med den nya adressen
på baksidan (ej adressidan):

ANNONS

För
trans-
personers
rätt att
existera

amnesty.se/transrights

